

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, VI., ÁLLATKERT
TELEFON: 19-4-30

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT
A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
EGY ÉVRE 6 PENGŐ
FÉLÉVRE 3 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 60 FILLÉR

XXXI. ÉVFOLYAM

7. SZÁM

1935. JÚLIUS

„SÓLYMÁSZAT.“

Ismeretlen művész festménye a m. kir. Mezőgazdasági Múzeum gyűjteményéből.

TARTALOM:

Kormos Tivadar dr.: Lóra magyar, hív a mult!
Molnár Gábor: Hajnali vadászkaland az Amazon partján.
Borsodi László: Virágok és egyebek.
Zay Imre gróf: Megjegyzések „A Föld és csillagok világa“ című cikksorozatra.

Rapaics Raymund dr.: Szabadföldi kosborfélék.
Szalay Béla dr.: A kőszálikecske.
Gelci Gábor: Bütykös-ásótlúd a szegedi Fehértón.
Rövid közlemények.
Mi ujság az Állatkertben?
Lécfalvi Gyárfás Gizella: A körtefa.

FÉNYKÉPPÁLYÁZAT AZ ÁLLATKERTBEN.

Az állatkert igazgatósága a műkedvelő fényképezők számára fényképpályázatot hirdet.

Az állatkert területén mindenki, aki belépőjegyet váltott, díjtalanul fényképezhet.

A pályázaton 18×24 cm. nagyságú, felragasztatlan képpel lehet részt venni.

Első díj 100 P, második díj 60 P, harmadik díj 40 P, negyedik díj 30 P, ötödik díj 20 P.

Pályázati határidő
1935 november hó 1, déli 12 óra.

GUNDEL

állatkerti vendéglői
kiváló konyháiról közismertek

P O L G Á R I Á R A K

Z E N E

Éttermei és terrasza a Gellért-szállóban a vidékről felránduló közönség és külföldi látogatóknak kedvelt szórakozási helye.

SCHREIER BÉLA

kereskedelmi részvénytárs.

BUDAPEST

VII., Izabella-utca 34. sz.

Tel.: 43-8-49 és 32-0-52

Vesz és elad

mindennemű szalás és szemestakarmányt, örleményféléket, gabonaműeket, fűszert, hűvelyes és gyarmatárut.

Új nagy főárjegyzék, mely növényárjegyzéket is tartalmaz, ingyen és bérmentve!

Mauthner Ödön

Fennáll
több mint
60 éve!

magtermelő és magkereskedelmi részvénytársaság

Központ: Budapest, VII., Rottenbiller-utca 33.

Fióküzlet: 1. számú
IV. KER., KOSSUTH LAJOS-UTCA 4.,
a Ferencrendiek templomával szemben

Telefon: 89-2-15

Telefon: 46-3-65

Sürgöncím:
Mauthnerek

Fióküzlet: 2. számú
VI. KER., VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 59.,
a Nyugati pályaudvar közelében

Telefon: 29-1-94

»SÓLYMÁSZAT«. Ismeretlen művész festménye, a m. kir. Mezőgazdasági Múzeum gyűjteményéből.

LÓRA MAGYAR, HÍV A MULT!

Írta: Kormos Tivadar dr.

»Mi vagyunk-e még a hét vezérnek
Sarjadéki, tiszta, szittyá vér?
Mi vagyunk-e vére még a vérnek,
Melyet ontott a szent hét vezér,
Amidőn nagy Árpád nemzetének
Hont szerezni esküt esküvének?»

(Garay János)

Él magyar, áll Buda még. Él bizony, s ha már annyi vérzivattarral dacolt, állni is fog időtlen időközön át, de csak akkor, ha az ősök erényeit gyermekeink lelkébe ültetjük, neveljük, ha gondoskodunk róla, hogy azok ott terebélyes fává erősödjenek és gyümölcsöt érleljenek.

Erények?... Tág fogalom, ugyebár? Az Árpád-korabeli szittyá pogányság, a középkori rablólovagok s a kereszties hadjáratok nagy tömegének egyik-másik szokásából és erkölcséből a mai kor gyermeke még az esetben sem kér, ha azok hajdan erények voltak is.

Vannak azonban tulajdonságok és készségek, amelyek az embernek, az őt körülvevő, folytonosan változó külső körülmények ellenére, minden időben dicsőségére és becsületére váltak és válnak ma is.

Ilyen elsősorban a magasfokú szellemi élet mindenrendű és rangú megnyilvánulása és ilyen

a »mens sana in corpore sano« örökigaz elve alapján a test sportszerű tisztelése is.

Sajnos, a gépuralom századában a gépi teljesítmény rohamléptekkel hagyta maga mögött alkotóját és mesterét: az embert, akinek »földi porhüvely« ma is csak ugyanazoknak a törvényszerűségeknek van alávetve, akár félmillió évvel ezelőtt.

A gépörület kórjának rekordláza látszólag korlátozás és megállás nélkül űzi-hajtja a gép hősszerelmeseit előre: a majdnem biztos megsemmisülésbe! Felrobbant gépkocsik és motorcsónakok, lezuhant repülőgépek tömegáldozatai koszorúzzák kétoldalt a dicsőség útját, amelyen olyan sokan indulnak el hívó magabizással, anélkül, hogy a végére érnének...

Szükséges ez? És érdemes? Vállalom a kockázatot, hogy a világra szóló eredményeket hajhászok esetleg lenézéssel sújtanak s azt felelem, hogy *nem!*

De vannak a mai kor sportjai között más ágazatok is, emberi teljesítményekhez kötöttek, amelyek — bárha nem a magyar földből fakadtak — itt meglepő gyorsan közkedveltekké lettek. Ilyenek a labdarúgás, az ökölvívás, a tenisz, sí, hoki és más effélék, egytől-egyig emberi ügyességre

»A sólymászó«.

Eug. Fromantin festménye, a m. kir. Mezőgazdasági Múzeum gyűjteményéből.

alapított, részben egyéni, részben tömegsportok, amelyek nagyon sok határozottságot és férfias erőt igényelnek ugyan, de egyikben-másikban akadnak olyan mozzanatok is, amelyekből adandó esetben könnyen durvaság fogan. Ez hiba.

Az a tisztelt olvasóm, aki idáig eljutott, bizonyára máris látja, hogy e sorok írója a testet edző és lelket nemesítő sportok művelői közül szíve egész melegével azok mellett áll, akik a sportban az *egyéni ügyesség, erő, bátorság, akarat-erő és önbizalom* forrásait látják.

Az ősi magyar sportok: a »bajvívás«, vadászat és lovaslás, valamint ezek egymással párosulva, például a lovasvadászat, párviadal lóháton és mások, mind olyanok, amelyek gyakorlásához nem csupán testi erő, kitartás és ügyesség, hanem gyors felfogóképesség, bátorság és határozott, férfias egyéniség szükségesek.

Tisztelet-becsület a mótóros- és mótornélküli kerékpárversenyeknek, de ne kívánja tőlem senki, hogy ugyanazzal az elismeréssel, becsüléssel nézzem ezeket, mint például a *cserkészszettet* dürgő siketfajdra, vagy bőgő szarvasbikára. Szeretem a tornászat minden ágát, az úszásért meg éppen élethalok, de az ősi *vívást* többre tartom. És hiába: szép a korszolyázás, gyönyörű a futás szántalpakon, remek dolog az evezés is, de a *lovaglásnak* még sincsen párja, ez a legszebb, legférfiasabb és *legmagyarabb* sport valamennyi között!

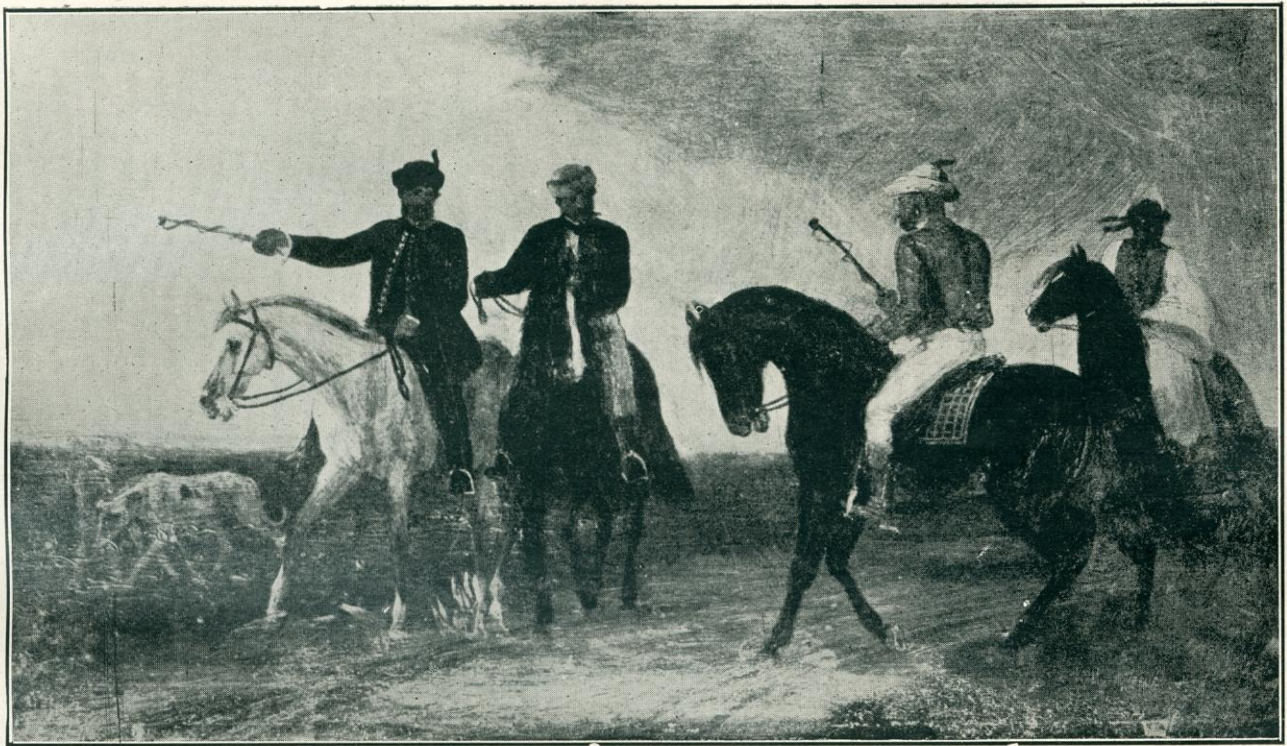
Nem csak üres mondás, hogy a magyar lóra termett nép; nem hiába vannak regéink, mondáink, népdalaink a *lóval* tele; *lóháton* jöttek eleink ennek a földnek meghódítására, *lóhátról* harcoltak érte évszázadokon át s a világszerte ismeretes magyar vitézségnek mindenkor részese volt a kitartó, gyorslábú *magyar ló* és lovasa: a *magyar huszár*.

Magyar ló! . . . Álljunk meg ennél a szónál. . .

Sok-sokezer, sőt talán többszázezer évvel azelőtt, hogy őseink átkeltek a Kárpátokon, a mai Magyarország (Nagy-magyarország) földjén tömegesen éltek már *vadlovak*. A jégkorszak előtt és a jégkorszakban a háromujjú hipparionoktól, vagyis őslóaktól s a csíkos steno-zebrától kezdve az ázsiai vadszamárig s a dzsiggetájig vagy kulánig¹⁾ sok mindenféle lófaj volt itt honos. Nagyon érdekes, hogy a jégkorszak delelőjén, amikor a Magyar Középhegységekben a pompás kőöldzsahegyeket faragó solutréi ember művelődése dívott,

két különböző vadlófaj élt Magyarországon: egy könnyebb és egy nehezebb (hidegvérű) fajta. Bár ezt a kérdést még nem tanulmányozták kellőképpen, valószínűnek tartom, hogy a jégkorszak nehezebb testalkatú, hidegvérű lovai a jégkorszak után nyugatra — az Alpokba — és északra szorultak, ahol utódaikat a csiszolt kőkorszakban háziasítani kezdték, az apróbb, »mókány« termetű pusztai ló viszont — csakúgy, miként Ázsiában — nálunk is fennmaradt s a Kárpátok övében belül elterülő földségek pompás éghajlata alatt a kövér legelőkön kitűnően szaporodott. Ez a kistermetű, melegvérű, gyorslábú ősmagyar ló, az a bizonyos »*Equus velox hungaricus*« itt már a történelemelőtti

¹⁾ A lófélék családjába tartozó, majdnem lónagyságú középzásiai állatfaj. Szerk.

»Agarászat«. Lotz Károly olajfestménye a m. kir. Mezőgazdasági Múzeum gyűjteményéből.

időkben — a neolit, vagyis az újabb kőkorbán — háziállattá lett s a háziásításban főképen és első sorban háttasló szerephez jutott.

Ezt, a minden idegszálával, minden csepp vérével a magyar röghöz kötött, évezredes használatban kipróbált és lovaglásra szoktatott lovat találták itt a vándorló keleti népek, amikor hazánk földjére léptek. A kecskeméti múzeum egy honfoglaláskorabeli sírból kiásott teljes lócsontvázat őriz, amely méretre és alakra tökéletesen a mai erdélyi mokány lóval egyezik. Más, ezzel egykorú, honfoglaláskorabeli sírmellékletekkel igazolt és nagyrészt a budapesti embertani múzeumban lévő alföldi lókoponyák is azt bizonyítják, hogy a honfoglaló magyar nemzet lovai a keleti fajta mongol ágához tartoztak. Mégis akad közöttük olyan, amelyik a nyugati alak bélyegeit viseli, sőt olyan is, amelyiken mind a kettő keverednek. Az előbbieket nyilván harcban zsákmányolt lovak voltak, az utóbbiak viszont bizonyára az ősmagyar-szittya lónak a zsákmányul ejtett nyugati paripákkal való kereszteződéséből keletkeztek.¹⁾

Régebben azt hitték, hogy a szamár és a keleti ló ősiabb a nyugati lovaknál, amelyek egyes szerzők — például Frank — szerint csak Nagy Károly idejében tűntek fel Germániában. Ezzel szemben Nehring, az ismert nevű berlini állatbúvár még a múlt század nyolcvanas éveiben kimutatta, hogy az a bizonyos »nyugati ló«, amely bizvást nevezhető a germánok különleges házi lovának, már a jégkorszak idején élt Germániában. Ennek az ásatag lónak a testalkata ugyan kissé más volt, azonban a mai nyugati ló jellegzetes alakja már határozottan felismerhető rajta. Nyilvánvaló ebből

¹⁾ V. ö. Bessko J.: »A honfoglaló magyar nemzet lovairól.« Budapest...

is, hogy a különbség a fajták között már a jégkorszakban megvolt.

A magyarok bejövetele friss keleti vért hozott az itt talált lóanyagba s ez a vérkeveredés csak jó hatással lehetett a magyarok lóállományára, mert hiszen az egykorú krónikák nem győzik eléggé dicsérni a magyar ló sebességét és más kiváló tulajdonságait. A honfoglaló magyarok legtöbb győzelmüket főként gyors lábú lovaiknak és annak köszönheték, hogy ezeken nyargalva, rendszerint hamarabb érték céljukhoz, mintsem ellenfeleik gondolták.

A meglepetésszerű rajtaütés a kulcsa a későbbi merész huszár-rohamoknak is, amelyeknek pusztító erejét, mindent elsőpró hatását csupán a mai lőfegyverek és egyéb, erőművi s vegyi harci eszközök alkalmazása törhette meg.

Bizonyos, hogy hazánkban már az Árpád-házi királyok uralkodásának kezdetén nagyszabású lötenyésztés volt. Csak egy adatot említek meg erre vonatkozóan: a tihanyi apátság 1052-ben 34 apamént kapott ménese számára Endre királyunktól ajándékba.

Később a tatárjárás az ősi lóállományt erősen megritkította, de egyben, minthogy sok mongol ló maradt itt utána, új vérfriessítést is hozott.

Az Árpádok kihalása után, a külfölddel való gyakoribb érintkezés következményeként, egyre több déli (olasz) és nyugati (germán) ló került hazánkba. A keresztezések ezekkel azonban nem váltak különös előnyére a középkori magyar lötenyésztésnek. A XV. században kezdődő 200-éves törökvilág újból erősen megtizedelte lóállományunkat, a velejáró arabs-turkomán vérkeveredés viszont ismét javított a lóanyag minőségén. A legjobb régi erdélyi ménesek lovaiban kimutatható a török hódoltság korára vissza-

vezethető turkomán-arabs vér s ennek volt köszönhető az, hogy az erdélyi ló nemesség, megjelenés, szép mozdulatok és kitartás tekintetében Magyarország lótenyésztésében sokáig az első volt.¹⁾

A XVIII. században egész Európában, nálunk is, a spanyol ló lett divatos. Természetesen csak az udvarnál és előkelő körökben, falun, a kisbirtokosoknál viszont továbbra is a régi magyar fajta maradt fenn.

A magyar lótenyésztésre és vele együtt a nemes lósportra döntően hatott a XIX. század elején két fontos esemény: az állami méntelepek felállítása és a gróf Széchenyi István által 1827 június 6-án megindított lóversenyek. Azóta az arabson kívül a nemes angol telivért is alkalmazzák lótenyésztésünkben, amely néhány rövid évtized alatt olyan fényes eredményeket ért el, hogy »Kincsem«, a sárga csodakanca és »Kisbér«, a világhíres mén, amelyek Európa minden számottevő versenypályáján megfordultak, özönével hozták haza a szebbnél szebb díjakat, közöttük a párisi »Grand Prix«-t és az angol »Derby«-t is.

Ilyen előzmények után jutott el a magyar lósport a huszadik század küszöbére.

1896-ban, az ezredéves kiállítás alkalmával, amikor boldog Nagymagyarország békebeli fénykorát élte, repeső szívvel és büszke hazafias öntudattal gyönyörködtünk a magyar urak és leventék felejthetetlen, színpompás lovasfelvonulásában Ófelsége, a Király elé. Fájdalom, utoljára...

Akkor még megtehettük. Béke volt, jólét, gondtalanság. Az országnak annyi lova volt, hogy a háború előtt majdnem minden tizedik lakosra jutott belőlük egy! A lovas-sport virágkorát élte; napirenden voltak a lóversenyek, díjugratások, falkavadászatok, agarászatok, versenykocsizások és a székesfővárosban délutánként, főképpen lóversenynapokon, a leggyönyörűbb fogatok felvonulásában gyönyörködhettünk.

Azután következett a háború s a vele járó legnagyobb csapás, amely szép hazánkat fennállása óta érte. Erre még azt se mondhatjuk, hogy: »több is veszett Mohácsnál«.

De mondhatjuk és *mondanunk kell* azt, hogy »a múlt csak példa legyen most«, intő példa, megismerés, okulásra méltó, amelynek ismeretében bizva nézhet szemünk a jövőbe.

Ne legyünk ostobán maradiak, de ne váljunk bírálókat nélkül haladókká sem. Szűrjünk át mindent

¹⁾ V. ö. J. Frh. v. Podmaniczky: »Ungarns Pferde-zucht«, Bpest, 1913.

»Gambrinus« kisbéri angol félvér-mén magas iskolában Horváth Zdenkó alezredes alatt.

a saját konyhánk szegényes szűrőjén, mielőtt nemzetünk reménységének: az ifjúságnak feltaláljuk azt s a világért se hagyjuk abban a hitben, hogy néhány, idegen mintára megszervezett, ifjúsági tömörüléssel és annak ugyancsak idegen jelvényével: a tányérsapkával az ország jövőjét már eligazítottuk.

Őrizzünk meg a múlt hagyományaiból mindent, ami a mai világban megőrzésre *érdemes*. Terjeszszük tervszerűen minden erőnkkel azokat az ősi sportokat, amelyek mindennél alkalmasabbak arra, hogy önállóságra és öntudatos, bátor *cselekvésre* neveljenek. Az igen hasznos leventeoktatásnak eléggé fel nem becsülhető értékét a vidéki ifjúság *lóvaszoktatásában* látom. Ennek a megvalósítását csak a legnagyobb elismeréssel illelhetjük, mert íme: az évente megismétlődő, pompásan vezetett gazdalovaglások máris újból messze földre hírt vitték a magyarság lovas erényeinek s évről évre több külföldi sportlovast csalnak körünkbe, akik ezzel a nemes lovasnemzettel közelebről megismerkedni óhajtanak.

Néhány év előtt sokat hallottam a sólymaszat felelevenítéséről is. Úgy látszik, szalmaláng volt; legalábbis ma már nem igen hallani róla. Pedig, ha az egyszerű kurgizek megtehetik, mi is fejleszthetnők ezt a nemes, ősi sportot ma is.

A lovaglás tekintetében általában az volt eddig a baj, hogy ezt a legrégebb és legmagyarabb sportot — legalábbis nagyvárosban — csupán egyes kivételesek gyakorolhatták. Hogy miért, arra a felelet nagyon egyszerű: a lovaglás a

városban sohasem volt valami olcsó mulatság. Csak gazdag ember tarthatott a városban hátsólovat, sőt bizonyos jómód kellett már ahhoz is, hogy valaki kellőképpen felszerelve, lovardába járjon.

A lovaglás gyönyörű sportjának mennél szélesebb körben való terjesztése az akarat és az egyéniség nevelése s ezáltal az ország jövője szempontjából óriási fontosságú feladat. Jómagam, aki gyermekkoromtól fogva bolondja vagyok a lónak és a lovaglásnak, már évek óta törtem rajta fejemet, miként lehetne a székesfőváros ifjúságát mennél könnyebben lóra segíteni; de bizony, bevallom, nem tudtam a megoldás módját.

Éppen ezért óriási volt a meglepetésem és igen nagy az örömöm, amikor a minap arról értesültem, hogy Nadler Herbert egy huszáros vágással márhólnapra megoldotta ezt a komoly nemzetnevelési kérdést! Engedje meg, hogy életrevaló ötletéhez: a székesfővárosi Állat- és Növénykert újonnan felállított lovardájához, amely a főváros apraját-nagyját olcsón akarja hozzásegíteni a szakszerű

lovagláshoz, a legmelegebben üdvözlöm s ehhez az új vállalkozásához sok szerencsét és nagy sikert kívánjak. És szerencsét kívánok egyben ahhoz is, hogy sikerült az állatkerti lovasiskola vezetésére olyan kiváló szakembert megnyernie, mint Horváth Zdenko ny. méneskari alezredez, akinél alkalmasabbat erre a helyre lámpával keresve sem találhatott volna. Horváth alezredest a ló szerelmesének s a lóspart rajongójának ismerem és előre is biztosan tudom, hogy a vezetése alatt álló lovasiskola hamarosan pompás eredményeket fog elérni. Ezek után már csak mennél több jó, megbízható hátsólóra van szükség s akkor az állatkerti lovardája csakhamar egyik legfontosabb tényezője lesz a magyar ifjúság és az ifjú Magyarország nevelésének!

Rá is fér a magyar lovas-sportra még egy kis fejlesztés, mert nem tudom, illetve nem akarom belátni azt, hogy ha elsők tudunk lenni a vívásban és a lövészetben, miért ne lehetnénk ismét elsők a lovaglásban is.

HAJNALI VADÁSZKALAND AZ AMAZON PARTJÁN.

Írta: Molnár Gábor.

A hold óriási tányérja ezüstös fénnel hintette tele az Amazont és körülötte az ősvadont. A hatalmas folyam közepén mint fekete foltok váltak el a szigetek. Az agyagos partra húzott csónakjaink mozdulatlanul feküdtek. Fenn a parton függőágyaink voltak kifeszítve a fákra, mögöttük pedig halkán zizegett, susogott az őserdő. Ényhe szellő suhant végig a tájon és felborzolta szűnyoghálóinkat az óriási fák koronái alatt. Távrol vadállatok hangjai törtek fel, majd egyszerre egy majomcsapat kezdett fölöttünk hangosan feleselgetni.

Már jó ideje nem tudtam aludni és egy lánál ülve, néztem az Amazon csodás, hajnali táját, amikor egyik vadászom a majmok hangos kurrogására felébredt. Észrevette, hogy ébren vagyok. Majd felébredt a másik két vadász is és beszélgetni kezdtünk. Megnéztem órám, hajnali 4 óra volt. Egy óra múlva már a továbbindulásra kell készülnünk, állapítottam meg magamban.

Abilio, Juan és José már kezdték a tábort bontani. Ők hárman bennszülött vadászok voltak. Engem szolgáltak. Alig láttak munkájukhoz, amikor a folyóból mintha valami hatalmas szökőkút tört volna fel hirtelen a magasba. A fehéren porzó víz megtörve, szinte szikrázva hullott alá a hold ezüstös fényében. Mintha egy ködfüggöny csapott volna fel az Amazon sárga habjaiból. Valamennyien elnémultunk. Önkénytelenül nyúltunk fegyverünkért, de mielőtt azt elérhettük volna, alig tíz méternyire a parttól, hatalmas testek vágódtak ki a vízből. Rettenetes harc dühödött közöttük. A víz tajtékzott. Az első pillanatokban nem is tudtuk, mi történik előttünk. De csakhamar felismertük az élet-halálharcban lévő két szörnyeteget. Szemünk láttára egy

hatalmas anakonda, az óriáskígyók családjának egyik faja (*Eunectes murinus L.*) vívta borzasztó küzdelmét örök ellenségével, egy szintén hatalmas fekete-kajmánal, a krokodilusok családjának egyik képviselőjével. Mázsás testüket pehelykönnyűséggel dobták, sokszor méternyi magasra, a tajtékzó hullámok fölé. Az anakonda hosszát még hozzávetőlegesen sem lehetett megállapítani, mert fekete testéből a harc hevében csak két-három méteres darab vágódott ki a vízből, majd vissza zuhant oda. A vízszörnyek bámulatos fürgeséggel forogtak, kavarogtak egymás körül, egyrészt, hogy az anakonda rácsavarodhassék a kajmánra, másrészt, hogy a fekete-kajmán fogával elkaphassa az anakonda törzsét.

A küzdelem, amilyent ezelőtt még csak elképzelni sem tudtam, a tovatűnő éjszakában vadul folyt tovább. Minden hangot elnyomott az Amazonból kiszakadó víztömegek és a feltörő szökőkutak zuhogása a két kérelhetetlen ellenfél ádáz csatája közben. Kinn a parton szótlanul figyeltük a Föld őskorára emlékeztető ezt a jelenetet. Szinte észre sem vettük, hogy a fölöttünk lármázó majomcsapat elhallgatott, eltűnt. A két ellenség lankadás nélkül küzdött a hullámokban. Egyszerre úgy látszott, hogy az anakonda fölénybe került. Sikerült rácsavarodnia a kajmán törzsére, de a következő pillanatban villámgyorsan megint lecsavarodott róla. Jól láttuk, hogy a kajmán belekapott borzalmas erejű állkapcsával az anakonda testébe. Ezután már változó volt a harc esélye. Mind a két ellenfél megsebesült. A vad küzdelem a vízeknek e két szörnyetege között már tíz percnél tovább tartott, amikor az anakondának ismét sikerült rácsavarodnia a kajmánra. Az már csak vadul dobálta testét. Úgy látszott, már nem bírja sokáig.

Ekkor Abilio, az egyik bennszülött vadász a part felé kúszott. Kezében láttam félelmetes fegyverét, szigonyát, amellyel halálos biztonsággal tudott bánni. A vékony, hosszú kötél végét, amelyhez a szigony hozzá volt kötve, egy parti fatörzshöz kötötte. Ekkor hirtelen felegyenesedett és szigonyát az egybefonódott, vadul küzdő hullók felé hajította. Nem láttuk, melyiket érte, mert a nehéz szigony ütésétől mind a két hulló egy harmadik ellenség támadásától tartva, egyszerre eleresztette egymást. Abilio a kötelet lassan a part felé húzta. A szigony talált. Az óriási anakonda észrevett bennünket, egy hatalmas víztölcsért lökött a magasba és villámgyorsan a víz alá merült. A fekete-kajmán, amely a csatát látszólag elveszítette, szintén menekülni akart. A vastag bőrébe dobott szigony azonban nem engedte. Vadul csapkodott, a víz alá merült, majd újra felbukott.

A távolság közöttünk és a vízben hanykolódó hulló között egyre kisebb lett. Lassan hátrább vonultunk a parton, nehogy az óriási kajmán végső kétségbeesésében ránk rohanjon. A rettenetes hulló már csak két méternyire volt a parttól, amikor váratlanul megnyugodott. Lassan, ellenkezés nélkül jött, megszűnt az ellenállása. A szigony a hátulso bal lába mellett fúródott vastag bőre alá és komoly sérülést nem okozott. Feje már kinn volt a parton, amikor egyszerre nem akart tovább jönni. Vérszomjas, vad tekintetét sohasem felejtem el. Egyik vadászom, Juan, megmozdult. Ő állt legközelebb a vízhez. Amikor a kajmán ezt észrevette, hirtelen kivágódott a vízből és Juan felé vetette magát. Nem habozhattam tovább. Hiába akartuk az élő hatalmas hullót elfogni, amelynél nagyobbat még nem láttam. Villámgyorsan felkaptam Winchesteremet és a veszedelmes zsákmány fejébe lőttem. Amikor a halálos lövés érte, egész teste már kint volt a vízből. Alig volt néhány lépésnyire vadászomtól, aki nem készült a kajmánnak erre a gyors támadására. A lövés után a hulló feje a rohanás lendületében szinte felszántotta az agyagos talajt, amelyen tehetetlenül nyúlt el. Óriási száját néhányszor kitátotta, majd egyet vonaglott és kiadta páráját. Közben az anakonda nyomtalanul eltűnt. Az ő művét mi fejeztük be.

Keleten lassan világosodott. A hold fénye elhalványodott; 4 óra múlt tizenöt perccel. Abilio hozzám lépett, a parton fekvő hullőre mutatott és nevetve szólt:

— A nap jól kezdődik, Uram!

Megkönnyebbültünk, elmúlt a veszély. Közelebb léptünk az agyonlőtt vadállathoz és viz-

gálgatni kezdtük. Abilio elővette kését és kivágta az ujjnyi vastag fúródott szigonyt.

— Pontosan öt méter! — mondtam, amikor a mérőszalaggal a kezemben felemelkedtem mellőle.

A rücskös fej, amelyet hatalmas bibircsók

Az elejtett kajmán az Amazon partján. Molnár Gábor felvétele.

tömege borított, nem volt valami szép látvány. Az óriási állkapocs borzalmas fogsorait látva, Juan megborzongott, ami érthető, hiszen ezeknek a rettenetes fogaknak a harapása elől menekült meg.

Az éjszaka ezüstös csillogása eltűnt a folyóról, hogy helyet adjon a nap mindent bearanyozó sugarainak. Az őserdőből hangok törtek fel. Egy majomcsapat, talán éppen az, amelyik nekünk hajnalban az ébresztőzenét szolgáltatta, távolabb vad rikácsolásba fogott. Talán valami ízletes gyümölcssel dúsan megrakott fát találtak. Néhány papagáj repült el fölöttünk, hajlottcsőrű fejüket kíváncsian forgatták a furcsa földi dolgok felé. Mindenfelől újabb hangok hallatszottak, az ismerős, kedves hangok, amelyek a napkeltét jelezték. Minden volt ebben a hangzavarban, a kolibri szárnyának zümmögésétől a vízben bukfencező vidrák prüszköléséig.

Reggel 6 órakor már teljes fényvel ontotta sugarait az izzó tűzgolyó: a Nap. Az éjszakai tábornak már felszedtük, a csónakok készen álltak az indulásra. A parton heverő fekete kajmánról még néhány fényképet készítettem, majd beszálltunk a csónakokba és elhagytuk ennek a mozgalmas hajnalnak színhelyét, az agyagos parton heverő, szétlőttfejű kajmánal együtt. Más tájak felé indultunk az Amazon vadregényes vidékén.

VIRÁGOK ÉS EGYEBEK.

Írta: Borsodi László.

Mérdályos*) egyik »letfakturásabb« szentje a kalendáriumnak. Azt tartja a néphit, hogy ha az ő nevenapján esik, akkor negyven napig akár ki se akaszd a szűrűsubát a nyakadból.

Hát tavaly esett! Hanem az aszályal fenyegető nyárelőn minden teremtetett lélek örömmel köszöntötte Medárdot. Őkegyelme pedig következetesnek mutatkozott természetében. Nyolc napig hol zivataros, hol nesztelenebb záporok itatták a szomjas földet. Az aszú mezőség újra életnek indult, ahogyan az ájulásból ébredő beteg halottszín orcájára visszatér a pirosság. De nekikedvesedett az állatvilág is. Verebek, fecskék boldogan száguldoztak az esőben s csak akkor surrantak földel alá, amikor az áldás vastagjára fordította a zuhogót. A városvégen mindenfelé mezítlábas, csatagos gyermekeket látott az ember.

Ajjaj, mind a nagy reménytelenség után támadt lelki ajándékok, ujjongások ezek! Még az útszéli virágok is félrecsapták kalapjukat! Könnyezek és mosolygok rajtuk. Egy sokat éhező árva gyerek jut eszembe. Olyan volt az istenadta, akár a gazdátlan eb: száraz időben poros, esőben koloncosan-sáros. Egyszer a legelőaljon, egy szilfa árnyékában jöltartottam a tarisznyámból. Amikor száját a kezefejevel ösztönösen oda s visszazsírta, úgy köszönte meg az alamizsnát, ahogyan a többi koldustól hallotta: Adjon az Isten ezerannyit érte! Azután egyenesre húzta a derekát s újra elindult a boldogtalan szabadság országútján.

A Mátra ködlik, pipál, mint az istállóba szorult pusztai magyarok ilyenkor.

Június 15-én, pénteken, háromízben önti el az utcákat a víz. Már a szőlősgazdák sóhajtoznak: Elég volna az esőből... Aztán csoda támad: szombatvirradóra egyetlen felhő sincs az égen!

Délután 3/4-kor — puskával, tarisznyával — a benei kisvasút kocsiában szorongok. De nem látok én itt senkit. Lehúnyom szememet és képzeletben máris a felhőtlen kékség birodalmát, meg az életteljesedés boldogságában úszó zöld erdőt bámulom.

Fütyörészve ballagok az alsó kanyarulatot átszelő meredek gyalogútján. Akármerre tekintek — csak virág. Zsályák, szegfűk, harangvirágok, fehér-sárga margaréták és háromféle füzéres, sárga ajakos virágcsodák sokasága. Válogatok közöttük, mint gazdag török a szép lányok seregében. Mert homályosodásig kintartok a lesen, hát előre meg kell szednem íróasztalom bokréját.

A második átvágó gyalogösvényén már-már kész a csokrom. Ahogy a gyalogútról az utolsó szál szegfűért lehajlok, nagy hangyafutkosáson akad meg a szemem. Figyelni kezdem őket.

Előttem egy lépésre arasznyi hosszú, kisujjni vastagságú, száraz gallydarabka fekszik keresztbe a gyalogúton. Ekörül legnagyobb a mozgalom. Élet-halálharc tombol itt. Egy háromcentiméterforma szennyes-sárga, kövér, meztelen hernyót ostromolnak a hangyák. A harcos apróság a középnagyaságú feketék fajtájából való.

*) Az én zsorófos eszű palóc atyámfiai — az öregek, akikből már velem együtt nagyon kevesen lábatlankodnak ezen a szomorú földi világon — Medárdus latin alakját csavarták így félre. De nekem ma is kedvesen hangzik, mert jámbor, becsületes volt minden kimondója.

A heves tusa olybá tetszik, mintha fekete tacsók szorongatnának valami fakószürke óriásmedvét.

A hernyó farkát és rágós elejét állandóan három-négy hangya tépi, derekán pedig öt-hat darab csimpeszkedik és marja mérgesen. Az aránylag nagyerejű védekező hol az elejét, hol a hátulját emeli és csapja a földhöz. Ilyenkor rendesen félregurul egy-kettő a támadók közül. Olykor a hernyó hármát-négyet hempereg, hogy a hátát, oldalát csipkedőket lerázza magáról. De hiábavaló minden igyekezete. A sérült tacsókat újak váltják fel és folyik a küzdelem tovább, ernyedetlenül.

Vadászszékemről nézem a csatát.

Három irányból jönnek-mennek a hangyák. Bizonyosan hírhordók vagy harcosok valamennyien. Vagy húsz perc telik bele, míg a hernyó ereje lankadni kezd. Mozdulatai egyre erőtlenebbek, majd lassan alétan nyúlik el a porondon.

Most már haza a zsákmánnyal!

Miért, miért nem, a száraz ágon akarják átcipelni terhüket. Fülén-farkán négy-öt igálkodó kapaszkodik. Ezek háttal húzzák fölfelé az akadályon, a test oldalrészét meg tízen is tolják, emelik. Rettenetes munka ez! Négyyszer gurulnak vissza terhükkel, de ötödször is neki-fohászknak, aztán: »No most!...« Szinte hallom a derekuk ropogását... És már a tetőn vannak.

Hangyaország csodálatos szervezettű állam. Ők a bogárnemzedék japánjai.

Elgondolkodva hagyom ott a földi élethullámszás eme sok tanulságot rejtő darabkáját.

Alig negyedóra mulva már a Nagysástó alsó sarkánál vagyok. Minő más a képe most ennek a festőien bájos erdei laposságnak, mint nyolc-tíz nappal ezelőtt! A nagybőjtől rettegő békahad némaságát lakodalmas hejehuja váltotta fel. Ümmög-hummog, recseg-ropog a tó siskás, sásos birodalma. Mintha három-négy rezesbanda rotyogtatná a »Sose halunk meg!« bódítóját. De vígak, nótások a madárgavallérok is. Párocskáikat kettős boldogság ringatja az elkövetkező anyaság örömei felé. És valahogy nótára hajlonganak a felüdült völgyek lombos ágai.

Node puska is van a vállamon...

Indulok a nagy lábasnak. Hanem nyolc-tíz lépés után megtorpanok. Az északkeleti szél irányt cserélt. Talán engem akar megtréfálni. Hátamtól dudorász az előre benépesített aljgazos ligetekkel szembe. Vajjon nem pillanatnyi-e csak ez a kavarodás?... Nem! Olyan eltökélt, mintha sose akarná másképp.

Nincs más mód, fel kell mennem a farkasküti vágás aljág s onnét eszelnem ki valami okosabbat. Mikor félóra múltán újabb célomhoz érek, egyszerre előnt a hőség. A szél megint északkeletire fordult.

Hát én nem járom tovább a bolondját. Itt maradok.

Szememhez emelem a távcsövet, sorra vizsgálom a vágás belátható részeit. Vagy 500 lépés távolban látok egy kétgidas nagy sutát. Közben eszembe jut, hogy 100 lépéssel feljebb a vágásalj dűlőjéről egy gyalogösvény fut délnek a szálerdőn, a Nyártófolys felé. Még 5 óra sincs, hát nem igen mozog a vad. A gyalogúton rossz széllel leszaladok a falusi vágás határáig és 1/7 körül ugyanezen a nyomon visszacserkészek. Pont!

Már indulok is.

A gyalogúttól jobbra szakadékszerű mély hajlás, balra aljgazos szálerdő, kisebb-nagyobb tisztásokkal, az

alsó része felé meg egy téres kaszáló. Kis félóra múlva a kaszáló innenső szélén vagyok. Két nagy boglya barnállik a világoszöldre újult réten. Ahogy a nagy tisztást kémlelem, a túlsó szél gazosában, valami 160 lépésre, vörös pontot pillantok meg. A távcső hamarosan tisztán mutatja a fiatal sutát, odébb húsz lépéssel pedig — talán testvérét — a nyársas bakot. Elcsodálkozom, hogy a nekik jó széllel rólam szimatot nem kaptak. No, próbára teszem éberségüket és a magam ügyességét.

Egy öreg tölgy árnyékában lehelyezem a hervadozó csokrot s a köpenyeget, aztán a szél irányával derék-szögben, vastag fák takarásában munkába kezdek.

Egy darabig bátran lépkedve haladok az eső után még mindig lágyas haraszt, később lassan, csúszva. Tíz perc múltán tőlem 55—60 lépésre legelészik teljes gondtalanságban a két testvér. Bájos, fejlett szépségek. Hol az egyik, hol a másik lapockáján áll meg golyósom cél-gömbje. De talán akkor se lenne szívem megnyomni a ravaszt, ha a bak hatos agancsot viselne.

Vagy húsz percig gyönyörködtem bennök, aztán visszasétáltam elhagyott készségemhez. Hanem megint Mefisztó kacagott szemembe: a szél újra délire váltott. No, lőttek az én visszacserkészésemmek!

Morcosan indultam a községi határszél felé. Lesz, ami lesz... A határnyiladékon azzal a szándékkal kapaszkodtam a Nagysástó irányának, hogy majd a szálás középtáján, a második hajlás felső gerincén ülök lesre.

$\frac{1}{4}$ körül értem el szándékolt leshelyemet. Leszereltem s rövid uzsonna-vacsorámat elfogyasztva, leöntöttem szokványos pohár vizesboromat. Kókadtan, reménytelenül gubbasztottam egy fagyalos csalít közepén.

Csak úgy szokásból feküdt térdemen a fegyver. Előre vagy 150 lépésig terjedt látásom határa, jobbra-balra meg úgy 70—80 lépésig.

Nem vártam én itt vadat. Csupán az erdő mindig sok mondanivalója kötött igézetes magányomhoz. Mert kedves nekem az erdő még a fehér gyászok idején is. Ilyenkor meg a kicsi fűszál, apró bogárka — mind az Alkotó végtelen nagyságát glóriázza véges értelmem elé.

$\frac{1}{2}$ 8 tájon, szemben, valami kisebb alak villan meg a vigályos csenderesben. Felkapom távcsővetem. Egy tavalyi vékony róka vágat a Sástó irányának. Szájából gerlenagyságú madár szárnya csüng ki. Irama közben hátra-hátra kapja a fejét, mintha üldözőjét lesné, hogy követi-e? És volt oka a visszakémlelésre. Néhány pillanat múlva egy másik, majdnem kétszerakkora zsvivány érte be. Körbeszaladva akart menekülni, de a második fordulónál a nagyobb már inában volt. Erre eldobta zsákmányát és üresen tűnt el a homályban.

Az öreg betyár szemeláttára költötte el vacsoráját. Százötven lépésről nem akartam bizonytalan lövéssel megzavarni az erdő álomrahajlását.

8 órakerék elmosódott a célgömb. Szedelődzködtem s az alig negyedes holdvilágon félóra alatt lebakattam Benére. $\frac{3}{4}$ 10-ig elbeszélgettem *Patay Sámuel*-nek, a gyöngyösi Mátra bérlőjének vadóréval. Azután még egy második pihenővel $\frac{1}{2}$ 12-re hazaérkeztem.

Reggel íróasztalom virágtartójában életre frissülve mosolygott gyönyörű mátrai bokréta. Sorra elvonultak előttem a tegnapi délest képei. Láttam a nagyakarátú japánokat, hallottam a békáké farsangi dáridóját, szemem előtt legelésztek az öziketestvérek s újra mosolygottam a két koma antantos egyességén.

MEGJEGYZÉSEK „A FÖLD ÉS CSILLAGOK VILÁGA” CÍMŰ CIKKSOROZATRA.

Írta: Zay Imre gróf.

Kedves budai helyilapunk, a »Budai Napló« tárca-rovatában cikksorozatot közöl, amelyben a szerző, *Berényi János gróf*, a Föld és a csillagok világával foglalkozik. Ez a cikksorozat nem annyira a tudományos bűvárlat eredményeit, mint inkább azt az eszmét iparkodik terjeszteni, amely a csillagvizsgálót Budának követeli. A cikksorozat célját, budai ember létemre, természetesen mindenben helyeslem, és erről több mondanivalóm nincsen. Engem az érdeklődéssel olvasott egyes megállapítások indítottak arra, hogy néhány megjegyzést tegyek, ezek azonban már nem illenek bele egy helyiérdekű hetilap kereteibe és szerintem ebben a szaklapban van a helyük.

A cikkíró felveti a kérdést, vajjon más égitesteken is lakk-e olyan szabású lények, amilyen az ember és hozzáteszi, hogy a választ a bölcsészet adja meg, mégpedig abban, hogy a tudomány nem ismer alapos érvet arra, hogy ezt tagadhassa.

Azzal kezdem hát, hogy tudományosan bűvárlakodni bölcsészet nélkül egyáltalán nem lehet. Minden felvetődő kérdést, akár tudományos, akár politikait vagy gazdaságait, elsősorban bölcséleti alapon kell boncolni. Nincsen az a nagyszabású eszme és gondolat, amelyről bölcséleti alapon már eleve ne tudnók megállapítani, hogy életképes-e vagy sem. Felesleges mondanom, hogy ehhez a természeti törvények *szellemének* alapos ismerete

szükséges, amennyiben itt arról van szó, hogy az életképeség kérdése mindenütt, az egész vonalon azon a *viszonyon* fordul meg, amelyben valamely eszme és gondolat a természeti törvényekhez áll. Ami férges, ami beteg, annak a természet rendje szerint irgalmatlanul pusztulnia kell. De tudni kell azt is, hogy a természet rendjének sarkalatos, megmásíthatatlan alapelve az *egyenlőtlenség*, amelyből a fizikai, szellemi és erkölcsi erőkben létező lényeges különbözőségek erednek. Az erőkön belül létező különbözőségek értelmét és rendeltetését pedig abból a kétségtelen megállapításból értjük meg, hogy a természet az egész vonalon, még az igazság terén is, az *erősebbnek* kedvez. Azt is meg kell értenünk, hogy a *többet* határozottan azért van adva, hogy azzal a kedvezményezett önzően éljen, vagyis a kedvezményezetttség kihasználása valósággal a természettől szerzett jog.

A bölcsészet járása ma természetesen más, mint volt például a XVII. században, amikor *Descartes*, *Newton*, *Spinoza* és mások vezettek. A természettudomány mai állása mellett például a jelenleg bölcselkedő tanult ember sokkalta közelebb áll az Istennek *öntudatos személyiségben* való hitéhez, valamint, egyáltalán, az istenség fogalmának igazabb és tisztább meghatározásához, mint állt az a *Spinoza*, aki Istent azért nem tudta öntudatos személyiségnek hinni, mert szerinte Isten *végtelen*, tehát nem létezhetik véges anyagból való testfoglatban.

Spinoza tehát már elejti Istennek a »szakállas öreg úr« emberi formájában való elképzelését, de bölcsészete még mindig fülig benne van abban a kötöttségben, amelyben a földi adottságok az embert az ismeretlen világok, lények és dolgok elképzelésében tartják. Innen ered a cikkíró szerint az is, hogy — amint ezt éppen érintettem — »az Isten magasztos fogalmát egy fehérszakállas, öreg bácsinak szoktuk szimbolizálni«, mert hogy »ismeretlen, új dolgok elképzelésénél a mi megszokott külsőségeink és adottságaink formáiból indulunk ki.«

Szerintem ez reánk már nem, hanem csak a régmúlt idők emberére vonatkozhatik. Mert egészen más az, amikor a művész, akár a szobrász, akár a festő vagy a rajzoló jelképez, mint ahogyan azt például a Szabadságtéren az elszakított országrészek szobrain látjuk.

A XX. század gondolkodója azonban az ilyen kötöttségen már réges-régen túlvan, helyesebben a bölcsészete száz százalékkal megtisztult tőle.

Ebbe a megállapításba semmiképen sem ütközik bele az az érdeklődés, amelyet kitartóan tanúsítunk annak a kérdésnek irányában, hogy a csillagoknak nevezett égitesteken »laknak«-e szintén olyan, *egészen olyan* emberek, amilyenek mi vagyunk. Ennek ugyanis semmi köze a korlátok között mozgó képzelet kérdéséhez. Itt a hangsúly azon az érdeklődésen van, amely szerint tudni akarjuk, hogy a földi ember a maga alakjában és szervezetének összetételében elszigetelten áll-e a világegyetemben, vagy sem. Az közhely, hogy a mienkkel azonos szervezetű lények mindazokon az égitesteken élhetnek, amelyek a számunkra nélkülözhetetlen létfeltételek szintén adva vannak. De az a beállítás, hogy az égitesteken élő szerves lények, amennyire azok is gondolkodók volnának, éppen csak emberek lehessenek, már visszaesés volna abba az állapotba, amelyben az Istent szakállas öreg úrnak képzelték el. Az észtehetséget és benne a gondolkodást nem lehet csak a földi ember tulajdonságai közé kisajátítani. Még itt a Földön sem. Hát még ott, a nagy világegyetemben, ahol a gomolygó világtestek mennyiségét számösszegben kifejezni sem tudjuk. Hiszen ez a számösszeg teljesen belevág a végtelen fogalmába, akár csak az *idő*, amely kezdet és végezet nélkül való. Ez az, ami *Spinoza*-t, a nagy gondolkodót, ahhoz a világraszóló bölcséleti tételhez vezette, amely szerint a *végtelenség* csupán Isten fogalmában lévén elképzelhető, ő nem elkülönülten, hanem mindabban él, amit mint végtelent megteremtett, minélfogva ő *egy a természettel*, amely öröktől fogva van és örökké lesz.

Nem nehéz meglátni, hogy *Spinoza* ennek a tételnek felállításában voltaképpen már taposott utakon jár. Érdekes, hogy napilapjaink éppen most ismertetik azt a nagyszerű művelődést, amelyben sokszáz esztendővel *Spinoza* kora előtt a mexikói asztékek éltek, akik ismerően a Napnak éltető erejét, benne hitték és imádták az egy élő, igaz Istent. Nem egyéb ez, mint rész az egész helyett. Az asztékek egyelőre csupán a Napban vélik felfedezni Istent, *Spinoza* a felfedezést már átviszi a természet egyetemére.

Sem az asztékek, sem a XVII. század bölcselői természetesen még nem ismerhették azt az »elvadási elmélet«-et, amelyet Földünk és naprendszerünk más bolygói keletkezésének megmagyarázására *Kant* filozófiája állított fel és amelyet a tudomány elfogadván, ma is valónak ismerünk. Ezt a tételt a cikkíró akkor, amikor »a csillagokban lakó emberek« kérdéséről szól, egyáltalán

nem méltatja, hanem csak annyit mond, hogy semmi akadály a csillagokban lakó gondolkodó lények, »vagyis emberek« feltételezésének. Már pedig, ha áll az, hogy a Földnek és bolygótársainak anyaga egyformán a Napból került ki, mert hiszen mindannyi a Nap testéről való *leválás* útján keletkezett, akkor az a feltevés, hogy a mi bolygóink állat- és növényvilága azonos a Földünkével, már egyáltalán nem a kötött és korlátolt elképzelés ténye, hanem egy tudományosan igazolt okoskodás szüleménye.

Annál a kérdésnél, hogy a mi naprendszerünkön messze túleső világtájakon, a mi naprendszerünknel sokkalta nagyobb naprendszerek égitestein élnek-e emberszabásúan alkotott észlények, jóval érdekesebb és talán izgatóbb is az a kérdés, hogy a nagy végtelenségben rohanó világtesteken tétélezhetünk-e fel joggal olyan teremtményeket, amelyeknek észtehetsége jóval meghaladja az emberét. Jőmagam erre a kérdésre a leghatározottabb igennel felelek, mert nem tartom valószínűnek, hogy a természet az emberben száz százaléki kiélte azt a képességét, amellyel a maga teremtményeit az észterek tekintetében megalkotni képes lehet. Kérdem is, hogy a végtelen világegyetem arányait ismerve, észszerű-e a földi ember észtehetségében látni azt a legfelső határt, amelyet ezen a téren a természet egyáltalán termelhet? A felelet itt feltétlenül tagadó, mert hiszen nyilvánvaló, hogy az ember észerei olyan *végességi* alakban vannak adva, amit a végtelenség méretei között a legfelső fokon értékelni talán mégsem lehet. A végtelen fogalma nem tűr meg határt az észterek vonatkozásában sem.

Ez a megállapítás, azt hiszem, világosan tanúsítja, hogy az emberi gondolkodás a világegyetem berendezésének elképzelésében egyáltalán nem zavartatja magát a földi adottságoktól. Vagyis, az Istennek »szakállas öreg bácsi« képében való elképzelése is nem annyira az elképzelésnek a földi adottságokhoz való kötöttségén keletkezett, mint inkább az értelmi fok fejlettségének, illetve fejletlenségének okán.

Amikor az ember az ismeretlen megismerésére törekszik, az ezirányú bűvárlatok során szerzett ismeretanyagot a bölcsélet és a gondolkodástan segítségével dolgozza fel. Amit ténynek ismer, azt rendszerbe foglalja elméletbe. Így jutott a *végtelenségi elmélet*hez is, amelynek tudományos értéke minden vitán felül áll. És mégis! Annak ellenére, hogy ezt az elméletet a tények egész halmaza támogatja — mint például *Newton*-nak mennyiség-tani végtelensége is — alapjában véve mégis csak mint elintéző szerepel ott, ahol a világegyetem méreteinek kutatásában az emberi ész megállt. Nem egyéb egy egyszerű feltevésnél, amely az időtlen idők végéig is feltevés marad. Létében éppen annyira bizonyíthatatlan, akár maga az Isten. Valamint az Isten fogalma is szertefoszlanék abban a percben, amikor az ember az ő trónját megérintette, éppúgy szűnik meg a végtelen is, mihelyt a kérdése megoldatott.

Emberileg kiszámíthatatlan például, hogy a mi naprendszerünk mikor érintheti megint azt a pontot, amelyen a világűrben egyszer áthaladt. *Flammarion* szerint soha.

De nemcsak az kényszeríti ki a végtelen elképzelését, hogy az emberi értelem a világegyetemet a véges térbe beleilleszteni nem tudja, hanem többek között az is, hogy a világegyetelen tele van viszonylagosságon alapuló fogalmakkal, amiből alaposan lehet következtetni arra, hogy a végesség fogalmának is meg kell lennie az ellen-

fogalmának. Ezek is csak olyan viszonylagos fogalmak, amelyek kölcsönösen adják meg egymás értelmét akár az egyenes a görbének, a hosszú a rövidnek, a nagy a kicsinek, a jó a rossznak és így tovább. Azután feltétlen végességről különben sem igen beszélhetünk. A halálban mutatkozó végesség sem az. Csak éppen az öntudatnak a halállal járó véges megszűnése adja fel a leckét. Itt azután egészen érdekes, hogy ez a tárgy mennyire hajtja a vizet *Spinoza* elméletének malmára! Ha ugyanis tényleg úgy van, hogy a végtelen Isten mindabban él, amit megalkotott, akkor a lélek halhatatlanságának kérdése megoldottnak tekinthető. Ez volna az ember örökéletének kulcsa, de — siessünk hozzátenni — nem mint az ember lényének különleges és kivételes tartozéka!

További erőssége a végtelen feltevésének az, hogy a világegyetem dolgainak nincsen hová és nincsen mibe végesen megsemmisülniök. Előttük egyszerűen el van zárva a vég lehetősége, tehát végtelenek. Ha minden összedőlne és bekövetkeznék az úgynevezett »világvége«, még akkor is kell, hogy valahol valami valamiképpen visszamaradjon. Mert például maga a világűr is hová tűnhetne el, mint a kámfor? Egy másik világűrbe talán?

Itt van azután az »idő«. Ez is olyasvalami, aminek a gondolkodástan szerint nem lehet sem kezdete, sem vége. Csak hűnyjuk be testi szemünket és lelki szemünkkel vizsgáljuk, hogy egyáltalán lehet-e szó itt kezdetről. Mert, ahol *kezdet* van, ott kell egy tartamnak lennie, amely a kezdet időpontját megelőzte. Minek nevezzük hát azt a tartamot, amelynek lennie kellett, mielőtt az »idő« megkezdődött? Éppen így látunk egy időtlen tartamot arra az esetre, ha az »idő« véget érne. Szóval, minden, ami volt, ami van és ami lesz, sőt még az is, ami soha sem volt, mind csak »idő«-ben képzelhető el.

De visszatérek a szakállas öreg úrhoz.

Mint említettem, *Spinoza* összekötötte az Isten fogalmát a természettel. A kettőből egyet alkotott. Az öreg urat tetszetős alakban vitte át a »természet«-be. Ezt a műveletet amolyan titokban kifejezett *istentagadásnak* nevezhetjük, mint ahogyan ezért a hollandus zsidó egyház a maga nagy fiát, a zsidó hitű *Spinozá*-t valóban átokkal is sujtotta és az egyház kebeléből kizárta. Szóval *Spinozá*-ban a tudomány összekülönbözött a vallás tételeivel.

Ezzel szemben mit látunk ma?

A nagy tudósnak, *Darwin*-nak — talán nem egészen méltó — utódai a német *Nietzsche* vezérlete mellett határozatlanul mondták ki azt, hogy a világegyetemet megteremtő Isten létének feltételezésére *semmi szükség nincsen*, mert a világegyetem keletkezését el lehet képzelni és meg lehet magyarázni az *isteni teremtés elmélete* nélkül is abban a *keletkezési* folyamatban, amelyet az *öröktől fogva volt anyag és erő* közös erővel hozott létre és bonyolított le. Röviden: az egész világmindenség az egy *öszejtől* kiindult fejlődés során egyszerűen *keletkezett*, minélfogva a mózesi és a mózesit megelőző *teremtési elméleteknek* nincsen semmi valószínű alapjuk. Vagyis a legújabb tudomány a keletkezési elmélettel elveti a teremtési elméletet. Ez bizony már kertes nélkül való nyílt istentagadás. Mit szóljunk ehhez? Csak annyit, hogy íme, a korszerű tudományos bűvárlat egy új jellegű *hitvallást* állít be, amelynek lényege az istentagadás. Hiszen az a meggyőződés, amely az Isten létét tagadja, éppen úgy hitvallás, mint az a meggyőződéses hit is, amely a Teremtő tényleges létét rendületlenül

vallja. Hit ez is, hit az is, mert hiszen mind a kettőt egyformán a feltétlen *bizonyíthatatlanság* ténye pecsétel meg.

Énnek a tudományosan megalkotott hitvallásnak hibáit nem nehéz kimutatni. Mert ha százszázalékosan való is az a tétel, amely szerint az adott világot az *öszejtől* kiindult fejlődés keletkeztette, — magam is elfogadom ezt az elméletet — még akkor is kétségtelen, hogy a teremtés és a keletkezés fogalma nem zárja ki egymást. A keletkezés ugyanis egyáltalán nem cáfolja a teremtést, mert amazt, mint *létesítési alakot* és *módózatot* hibátlanul lehet belefoglalni a *teremtés értelmébe*. Itt mindössze egy célzatos beállításról van szó, ugyanis arról, amely a keletkezést mint önálló, független, önerejű és önakarató műveletet különíti el a teremtés általános tényétől.

Valóban kár a tudományok gyöngyét, a természet-tudományt az istentagadás hirdetésével népszerűtlenníteni!

Hogy a bölcséletnek tévelygései is vannak? Miért ne volnának? Hiszen tudjuk például, hogy a nagy *Newton*-nak milyen harcot kellett vívnia korának legnagyobb tudósaival, akik tételeinek helyességét kétségbe vonták. Akadt olyan tétele is, amelyről önmaga ismerte be, hogy téves. És téves, szerintem, az is, amikor valaki merőben a *gondolkodás* pusztá ténye alapján különbözteti meg az embert az állattól. Ez a megkülönböztetési alap egyszerűen túlsok, másrészt bántóan kevés. Jól látom, hogy mögötte ott rejtőzik az a vélemény, amely szerint az állatok életrendje és minden cselekedete csakis az *ösztönre* vezetendő vissza. Súlyos tévedés, amikor úgy áll a dolog, hogy a bűvárlat az ösztön fogalmához ugyanazon az úton jutott el, mint a végtelenhez. Amaz is csak elintéző, akár emez. Az ember életének hátterében éppúgy megvan, akár az állatokéban. Éppen csak kevésbé kifejezetten. Maga a gondolkodás is ösztönös cselekvés. Az öntudat kényszere alatt jön létre. Egyszerű tartozéka emennek. Az öntudat a gondolkodásban nyilvánul meg; gondolkodás nélkül nincsen akarat, akarat nélkül nincsen cselekvés. Ahhoz, hogy a Föld összes öntudatos teremtménye fejlettségének és életviszonyainak megfelelő észterővel fel van szerelve, kétség nem férhet. Hogy ezen a téren különbözések vannak, ez, amint már érintettem, a természet alapelvéből, az általános *egyenlőlenségből* következik. Ez az egyenlőlenségi elrendezettség egyik erőssége az egy sejtől kiindult fejlődés elméletének. Különös véletlen és határtalan szerencse, hogy az ember a mai alakjába való belefejlődést a legkedvezőbb esélyek mellett kezdte és folytatta le.

Mindezek után az, ami a csillagokban »lakik« és gondolkodik, még nem éppen ember. Azonban éppen az egy *öszejtől* kiindult keletkezés elmélete vezet ahhoz az elképzeléshez, amely a csillagok lakói közé az embert is odateleptíti. Mindössze csupán arról van szó, hogy *Darwin* nagyszerű műve, a »Fajok eredete«, mint feltevés csakis a Földünkre vonatkozik-e, vagy pedig az egész mindenségre kiterjedően állja-e a sarat. Ebben a tekintetben még csak valószínűségi alapon sem lehet sem az »igen«, sem a »nem« mellett dönteni.

SZABADFÖLDI KOSBORFÉLÉK.

Írta : Rapaics Raymund.

A kertészetben a kosborfélék családjából főképen a forróégyéből származó, nálunk üvegházban tenyésztett fajok szerepelnek, amelyeket azonban a legtöbb ember csak a virágkereskedések kirakataiban szokott megcsodálni, mert ezek a ragyogó szépségű és nagyon kényes virágok még manapság is sokkal drágábbak, semhogy egyszerű polgári házba eljuthassanak. Hajdanában ezeket a különleges kosborféléket hazájukból hozták az üvegházakba, mert nem ismerték szaporítási módjukat; újabban ez már nem rejtély, de a forróégyői kosborfélék szaporítása elég körülményes, azért még mindig ezek a legdrágábbak a virágok között.

A hazai és általában a mérsékeltövi kosborfélék virágjuk szépségében és különlegességében korántsem vetekedhetnek a kényes és kecses forróégyői fajokkal. Virágaik kisebbek és mind színük, mind alakjuk kevésbé változatos és díszes. Mindazonáltal a mérsékeltövi kosborfélék is sok tekintetben érdekesek és virágjuk alkalmas az emberi szem gyönyörködtetésére, ajánlatos tehát ezek meghonosítása is a kertészetben. A hazai kosborfélék számára a kertben természetesen nem kell üvegház, jól megvannak a kerti szabadföldben is, ha lehetővé tesszük számukra az életet.

Csonka országunkban a kosborfélék nem mindenütt gyakoriak, mégis 19 nemzetségük honos körülbelül 45 fajjal. A legtöbb nemzetséget csak egy faj képviseli, fajokban leggazdagabb a kosbornemzetség, amelynek 16 faja él az országban. A hazai kosborfélék részben a réteken, részben az erdőben élnek. A réti kosborfélék között vannak olyan fajok, amelyek csak a száraz rétek lakói, legtöbbjük azonban a kövér, sőt éppen a nyirkos rétek lakója, Budapest környékén például hajdan, amikor a családi házak még nem lepték el Óbudát és Akvinkum környékét, az óbudai rét valóságos kosborparadicsom volt; egyetemi hallgató koromban sok szép kosborféléket gyűjtöttem ott. Erdei kosborféléink az árnyéket kedvelik, legalább is árt nekik az állandó napsütés. Azt is fontos tudni, hogy van köztük olyan televény-

lakó is, amelyeknek egész teste barna, levelei mind pikkelyszerűek, vagyis nem tud önállóan áthasonítani, mint általában a zöld növények. Ilyen kosborfélé például a madárfészek (*Neottia nidus avis*), ezt természetesen nem ültetjük a kertbe, nem is lenne díszére.

Agár-kosbor (*Orchis morio*) az ágasvári réten, a Mátrában. Pénzes Antal felvétele.

A hazai kosborfélék között a legnagyobb és legszebb virága a papucskosbornak (*Cypripedium calceolus*) van, amelyet »Vénusz cipőjé«-nek, »Mária papucsá«-nak is szoktak nevezni. Lombos erdők szélén, főképen mészköves, nyirkos helyeken nő, Európában és Szibériában honos. Megnö 30—40 centiméter magasra, három-öt elég nagy levele van, ezek közül az alsók tojásdadok, érdes szőrűek. Virága a szár csúcsán többnyire magányos, átmérője nyolc-tíz centiméter, mézajka papucs alakú, sárga, a többi viráglevele vörösbarna. Sajnos, kevés van belőle az országban, azért a természetkedvelő örömmel látja, hogy a kertészek szívesebben ültetik idegen földről származó rokonait, bár erre korántsem a hazai növényvilág kímélete, hanem az sarkalja őket, hogy egyes külföldi papucskosborok élénkebb színűek, mint a mienk. Ilyen például a piros-papucskosbor (*Cypripedium macranthum*), ez Keletázsiban honos, mézajka sötétpiros, és ilyen a fehér-papucskosbor (*Cypripedium reginae*), ez Észak-amerikából került kertjeinkbe, mézajka rózsaszínű, a többi viráglevele fehér, de van olyan alakja is, amelynek virága mindenestől fehér.

Ezt tartják a legszebb papucskosbornak és általában a legszebb szabadföldi kosborfélének, hátránya azonban, hogy szőrzete bőrizgató.

Nagyon szép és hálás kartinövények kerülnek ki a kosborok, vagyis az *Orchis* nemzetség fajainak sorából. Az északi mérsékeltövben ennek a

is megfelelő helyre kell ültetni. Az agár- és tarka-kosbor a szárazabb helyet kedveli, a felsorolt többi faj pedig annyira, amennyire a nyirkos helyet.

A réti kosborfélék között nagyon érdekesek a bangók, vagyis az *Ophris* nemzetség. Hazánkban öt faja honos, de egyik sem gyakori. Kertbe főként a méh-ajkú- (*Ophris apifera*) és a légy-ajkú-bangót (*Ophris muscifera*) ültetik, de tenyésztésük nem könnyű feladat.

Sokkal több figyelmet érdemel kertészeti tekintetben a kézkosbor (*Gymnadenia conopsea*), amely egyike leggyakoribb réti kosborféléinknek s a kertben is jól tenyészik. Kézkosbornak azért nevezzük, mert gumói közepükig ujjasan hasogatottak s a kézhez hasonlítanak. Illatos virágai pirosak és nyúlánk fűrtben helyezkednek el.

Az erdei kosborok közül a madársisak három hazai faja jól tenyészthető a kertben; a piros-madársisak (*Cephalanthera rubra*) viráglevelei pirosak, a másik két faj virága fehér, csak mézajka sárgafoltos, ilyen a fehér-madársisak (*C. alba*) és a kardos-madársisak (*C. longifolia*).

Ha kertünket kosborfélékkel akarjuk díszíteni, akár a pázsitba rakjuk, akár fa- és cserjecsoportok elé vagy pedig a sziklakertbe ültetjük őket. A kosbor-félék számára a talajt elő kell készíteni. Leghelyesebb a kosborféléket földfészkekbe ültetni, vagyis 20—25 centiméter mély gödröcskéket ásunk, s a kiemelt föld helyére megfelelő televényes földkeveréket, még pedig a réti fajok számára réti, az erdei fajok számára erdei televényt rakunk. Azoknak a fajoknak földjébe, amelyek nyirkosabb

Fehér-madársisak (*Cephalanthera alba*) Pilis-Szentiván fölött, a Pilis-hegységben. Vajda László felvétele.

növénynemzetségnek 50—60 faja ismeretes, ezek közül nyolcat-tízet szoktak ültetni a kertekben. A hazai fajok majdnem mind alkalmasak ilyen célra, főképen pedig az agárkosbor (*Orchis morio*), a vitézkosbor (*O. militaris*), a bíboros-kosbor (*O. purpurea*), a pompás-kosbor (*O. elegans*), a hússzínű-kosbor (*O. incarnata*), a bodzaszagú-kosbor (*O. sambucina*), amelynek van piros- és sárgavirágú változata, a foltos-kosbor (*O. maculata*), a széleslevelű-kosbor (*O. latifolia*) és a tarka-kosbor (*O. tridentata*). Leginkább ajánlják kertbe a foltos- és széleslevelű-kosbort. A bodzaszagú-kosbor erdős, ligetes helyeken nő, a kertben

talajt kedvelnek, kevés tőzegkorpát keverünk. Jól meg kell választanunk a kosborfélék helyét, figyelemmel a naptűzésre és az árnyékra. Csak a száraz talajú rétek kosborait lehet teljes nap-sütésbe ültetni, a többinek megfelelő árnyékos helyet kell választani. Télire azokat a helyeket, ahol kosborféléink gumói pihennek, lombbal betakarjuk.

A KÖSZÁLIKECSKE (IBEX).

Írta: Szalay Béla dr. — Nagyszeben.

(10. folytatás.)

Bethlenfalvy két cikkében értekezik a tátrai ibexről, a »Szepesi Híradó«-ban (1933. évi 4. szám) és »A Természet«-ben (1933. évi 21. szám). Ez utóbbiban több új dolgot említ, például azt, hogy:

»A kőszálikecske ma is, régebben is, csak 3000 métert meghaladó hegységekben élhet, mert csak ilyen magas hegyeken szaporodhat (a ragadozók ugyanis visszatartják őket decemberig a kövérebb legelőktől). Ebből is kiviláglik, hogy ez a vad a Tátrában sohasem élhetett.«

Hogy ez a vélemény téves, azt már megtárgyaltuk.

Az író bizonyítja, hogy az idb. *G. Buchholz*-tól említett »wilde Ziegen oder Gemen« a nőstény zergének, a »*Steinbock*« pedig a baknak a neve és hogy ez a megkülönböztetés ily módon még ma is dívik a szepesi népnél. Említi, hogy zergék és ibexek nem férnek meg egymással.

Ez utóbbi állítás nagyjában egyezik a valósággal, mégis volt rá eset, hogy egy magányos ibex zergesapattal barangolt. Nincsen szabály kivétel nélkül.

Amit azonban *Bethlenfalvy* a magyar *ibexcímerekről* mond, hogy azokon sohasincs ibex, az nem állja meg a helyét. Ő a *Berzeviczy* és *Mudrány* családoknak valószínűleg csak 300 év előtti vagy még újabb címermásolatait látta, amelyek csakis a rajzoló önkényétől függők. Elhiszem neki, hogy azokon zergekampók vannak. Ebben a kérdésben azonban csakis a család ősi címerleltvása mérvadó; oldalsaládoknál pedig azok eredete. A *Kozáry* család bakja a leírás szerint »Capricornus«, ez pedig sohasem jelentett zergét! Máskülönbén jó tudni, hogy két szaktudósnak véleménye szerint (*Hefner* 1855 és *Sacken* 1862) eredetileg minden vadkecskealak csakis ibexet jelenthetett. (Lásd »A Természet« 1934. 128. oldalát.) Hangsúlyozom azonban, hogy a címerállat igen gyenge bizonyítéka egy vadfaj előfordulásának bizonyos vidéken.

A Tátra régi ibexe ellen felhozott érvek közül határozottan törlendő a következő is: A poprádi nagyon gazdag Kárpáti-múzeumban megvan a Tátrában élt valamennyi állat. »Ha a bölény, óriásszarvas sőt a barlangimedve maradványai is megtalálhatók itt, miért hiányoznának éppen az ibex, ha az itt tényleg élt?«

Egy egészen hasonló következtetéssel írt másik állítást is olvastam »A Természet«-ben (1933.) »A hód helynevek aligha vonatkozhatnak a hódra, így még Hódos község neve sem, mert egyetlen múzeumunkban sincs hódprém.« Ez olyan nyilatkozat, amelytől csak féllépés választ el annak kimondásától, hogy Magyarországon nem élt hód ezer év óta. Pedig történetéről terjedelmes munkát írtam.

A tévedés abban van, hogy az állatbúvár felfogása szerint a harmadkor és pleistocén csontleleteinek számaránya teljesen azonos az alluviumnak, de főképpen a fejlettebb történelmi kornak őslénytanaival (az utolsó 5000 év). Érdekes, hogy ezt a tévedést még szak-őslénybúvárok sem vették eddig észre és nem látták a sok fától az erdőt. A külföldi irodalomban »Wisent in Ortsnamen« című tanulmányomban (1915.) legelőször én mutattam rá arra, hogy sok *közönséges* állatfajnak történelmi kori leletei a képzelhető legnagyobb ritkaságok és végzetes hiba volna ezeknek az adatoknak hiányából

az állatfaj nemlétezésére vagy ritkaságára következtetni!! »Polyphyletische Rinderabstammung« című alapvető munkámban sok példával bizonyítottam állításomat és rámutattam a történelmi kor őslénytanaának számos fogyatékoságára, használhatatlanságára, mert sokszor megtéveszti, sőt megcsalja a benne bízót. Harmadszor az angolországi bölény történetének megírásánál volt alkalmam ezt ismét megtárgyalni és most negyedszer nyílik rá alkalom a magyar irodalomban is szellőztetni ezt a kérdést. Nincs itt rá mód részletesen kiterjeszkedni azokra az okokra, amelyek a régiebb földtani korok állatmaradványainak megmaradását elősegítették — például sok láp, amelyben az állatok elsüllyedtek és más effélék — és azokat az okokat, amelyek a történelmi kor gyengébb alkotású csontmaradványait megsemmisítették; a húst a hegyeken lerágták a hollók, a csonttal végzett a légkör és a fagy. Lásd erről részletesen tanítványomnak, *Jickeli* dr.-nak cikkét a »Bericht der Wisentgesellschaft«-ban (1927. 168. old.), akit én buzdítottam annak megírására. Csak néhány példát említek:

Németország kilenczted részében, éppen ott, ahol a szabad bölény csak 1755-ben pusztult ki, még néhány év előtt egyetlen történelmi korú bisoncsont sem létezett (lásd: *La-Baume* 1909.) és azóta is csak négy-öt került elő. Ha a magyar bölény történetéről írt részlet-tanulmányom egyszer meg fog jelenni, el fog a világ bámulni, mennyi bölény élt hazánk területén a magyarok bejövetele után; és ezekből egyetlen múzeumban sincsen szarv, sem bőr, sem csont. A legelső csontlelet *Kormos* fedezte fel 1912-ben; azóta sincs újabb. Érthető dolog tehát, hogy a hódról sincsen semmi maradványunk, mert a bőroket megette a moly.

Ma tudjuk, hogy az őstulkok csak 1627-ben pusztultak ki Európában. A középkor közepén még nagyon sok helyen élt ez az állat és több volt belőle, mint a bölényből (lásd »Polyphyletische Rinderabstammung«) és ennek ellenére *Nehring* koráig (1888.) sehol a világon egy alluviumi csontját sem látta senki. Csak most kezdenek itt-ott egy-egy leletére bukkanni.

Így van ez sok más állatfajjal is. Mindebből következik, hogy a magyar történelmi ibex maradványainak hiánya szinte természetes dolog. Ebből az állatfaj nemlétezésére nem lehet és nem szabad következtetni!

3. *Kőszeghy Elemér*, a »Szepesi Híradó« szerkesztője »A tátrai kőszálikecskéről«. Van-e adatunk, hogy a kőszálikecske régebben otthonos volt a Tátrában? (»Szepesi Híradó« 3. szám 1933. január 21. 4. oldal.)

A szerkesztő bő kivonatban ismerteti tanulmányomat »A magyar kőszálikecskéről« (»A Természet« 1932—240. old.), amelyhez megjegyzéseket fűz és pótlásokat ad:

a) »A felkai Múzeum *ibexképére* vonatkozóan *Krompecher Ernő* dr., a Tátra-Múzeum... legjobbj ismerője azt válaszolta, hogy a múzeumban sem olajfestmény, sem semmiféle más ábrázolás nincs kőszálikecskéről. Miután pedig mind a poprádi, mind a löcsei múzeumokat több évig kezeltem, valamint a késmárki múzeum anyagát is jól ismerem, nyugodtan állíthatom, hogy a kőszálikecskéről nem található régi ábrázolás a szepesi múzeumokban s így tehát... a »Waidmannsheil« 1910. évi adata... téves.«

b) »A *capricornus* szó, mint az ibex neve, többször előfordul a szepesi címertanban.« Ezekről a címerekről részletesen tárgyaltam már főtanulmányomban (»A Természet«, 1934—129. oldal).

c) »Sperfogel Konrád megírja krónikájában, hogy 1517-ben mint bíró Henckel János plébánossal és Missinblaser Menyhért-tel együtt az új király, II. Lajos üdvözlésére Budán járt s a királynak Lőcse nevében vitt ajándékokon kívül a király környezetében lévő más előkelőségeknek is vitt ajándékot, így »dem Bischoff von Fünfkirchen Herrn Georg Tzutmar ein Steinbock, einfassel Nevögen (Neunaugen-orsóhal) und zwey Lachsen . . . (és a királynak) ein elend (jávorszarvas).«

Ezt a híres adatot »A Természet« 1934—56. oldalán tárgyalom, ahol hat hivatkozót is felsorolok, anélkül, hogy valamelyik megemlítené ennek a krónikának a forrását. Most megtudjuk, hogy az *Wagner*, akinek műve Szebenben is megvan, tehát átnézhettem. Ez az a nagyon ismert ősforrás, *Carolus Wagner*: »Analecta *Scepusii*«, Viennae 1773. a II. kötet 134. oldala. Itt van tehát kiadva *Sperfogel Konrád* (nem Sperrvogel) »*Annales Scepusienses*« című krónikája, amelyben ezt olvassom:

Misimus notarium pro emendis donariis, piscibus videlicet et feris, Cracovia Leutschoviam adferendis. Quae postquam allata sunt, . . . missus fuerat Budam ad novum regem Ludovicum iudex Conradus Sperfogel (stb, mint fent). Dona vero ita descripsit Sperfogelius . . . (németül, ahogy már olvastuk).

Észerint tehát Lőcséről egy nótáriust küldtek Krakóba, hogy a királynak és embereinek küldendő ajándékokat *bevásárolja*, főképen halakat és vadat, amelyet aztán Budára szállítottak.

Mind ebben az a meglepő, amit eddig senkisémet vett észre, hogy ezeknek az ajándékoknak jórészét — és pedig éppen a ritka s ezért értékes részét — nem Magyarországon, hanem *Lengyelországban*, Krakóban szerezték be! Az a »Steinbock« tehát, akár igazi kőszálikecske, akár zerge, esetleg nem is hazai, hanem lengyel eredetű! Még inkább vonatkozik ez az említett *elend* állatra, amit a legnagyobb sajnálattal veszünk tudomásul. A jávor akkoriban Magyarországon nagyon ritka, kihalt vad, de Lengyelhonban közönségesebb volt. (Folytatjuk.)

MADARAKRÓL

Rovatvezető: **Vasvári Miklós dr.**
a M. Kir. Madártani Intézet adjunktusa.

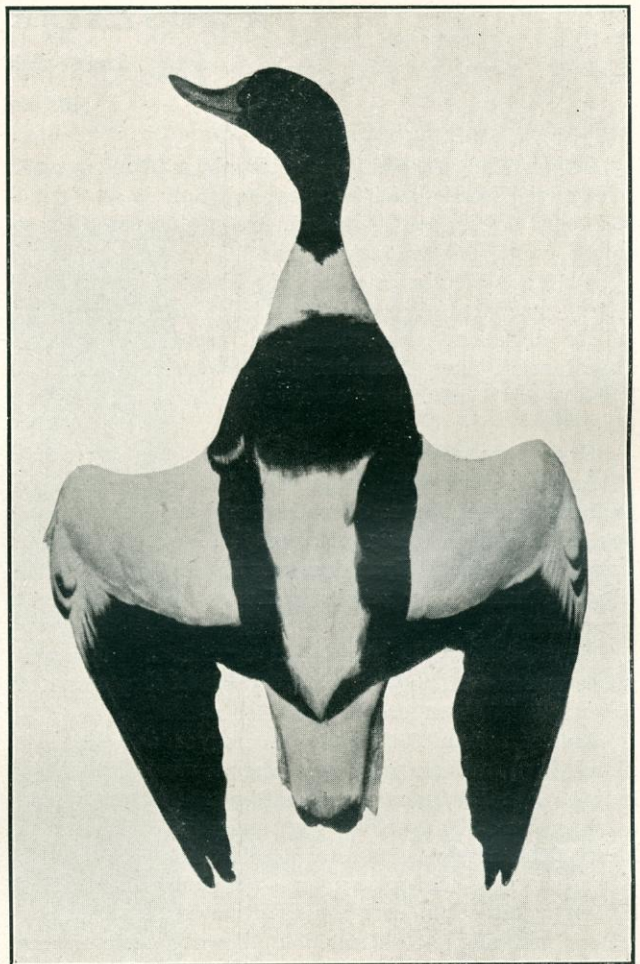
BÜTYKÖS-ÁSÓLÚD

A SZEGEDI FEHÉRTÓN.

Írta: **Gelei Gábor.**

A csak januárban beköszöntött idei tél ritka északi vendégeket, egy csapat bütykös-ásóludat hozott a szegedi Fehértóra. A szegedi vadászok és madárbúvárok körében érdeklődtem aziránt, hogy figyeltek-e meg a környéken ilyen madarakat, s azt a felvilágosítást kaptam, hogy az elmúlt öt-hat évben ezt a szép lúdfajt Szeged vidékén egyáltalán nem észlelték. A szegedi múzeumokban van két példány. Az egyik a Budapestről idekerült Daday-múzeumnak ismeretlen helyről származó példánya, a másik pedig a szegedi Városi Múzeum itt elejtett példánya.

Az ásóludakat először egyik vadászismerősöm látta

A Fehértón elejtett bütykös-ásólúd hátoldala. A szerző felvétele.

a Fehértón; akkor a csapatban tizenhét darab volt. Jómagam január 1-én figyeltem meg a ludakat; akkor csak kettő úszott a halastavon. Ezek messziről szárnyra keltek és kiszálltak a halgazdaságtól mentes »Vad-Fehértó«-ra. Másodszor január 6-án láttam ugyanott hármat, ezek sem vegyültek a sok tőkés-kacsa közé. Sikerült őket mintegy 70 méternyire becserkészni és közülük egyet elejteni. A másik kettő elrepült és aznap vissza sem tért a tóra. Más elfoglaltságom miatt a következő napokon, sajnos, nem figyelhettem meg őket, s a közben beköszöntött zord tél a ritka vándorokat elűzte.*

Az elejtett példány szépen színezett hím és az adatok szerint fejlett öreg lúd. Súlya 1300 gramm, hossza 62.5 centiméter, szárnyának hossza 33, farkáé 11, lábáé 5 centiméter, csőre pedig 5.5 centiméter. Széttérpesztett szárnya 106.5 centiméter. A madár alakra, főképen nyaka és feje alapján kacsához hasonlít, lába azonban teljesen olyan, mint a lúdé. Lúd mivolta főképen akkor mutatkozik, amikor repül; szárnycsapása a ludakra jellemzően nyugodt, lassú. Tollazatának színe nagyon szép, legtöbb benne a fehér és a fekete. A nyak színezete teljesen olyan, mint a tőkés-kacsa gácsérjáé, a begyén szép barna gallér övezi, amely a hasán fokozatosan sötét barnásfeketévé válik.

Az általam elejtett példányon a meghatározó könyvek adataival ellentétesen néhány kisebb-nagyobb eltérés van. A farok alja a leírás szerint fehér; példányomon

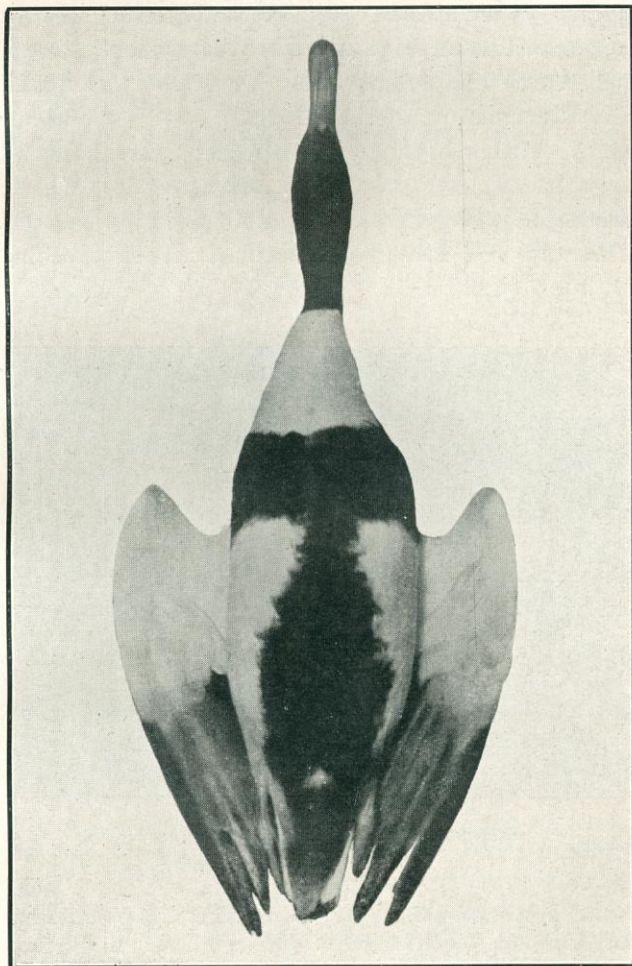
* Érdekes, hogy abban az időben Nagymágocs (Csongrád megye) és Zenta vidékén is ejtettek el ebből a fajból néhány példányt.
Rovatvezető.

a fark alja a végbélnyílástól kezdve a fark vége felé fokozatosan halványodó világosbarna. Megjegyzem, a szegedi múzeumok mindkét példánya ebben a tekintetben megegyezik az én példányommal. Azonkívül a láb színe is különbözik a meghatározó könyvek adataitól, amennyiben ludam lába — amikor a madarat elejtettem — igen világos kékesrózsaszínű volt, a könyvek viszont pirosnak mondják. A csőről pedig egyáltalában nem említik, hogy azon az orrlyukak körül, a piros mezőben, két centiméter hosszú és félcentiméter széles hosszúkáskerek fekete folt van. Ez a nagy fekete folt a csőr kávájával nem párhuzamos, hanem rézsútosan közeledik hozzá.

Érdekes, hogy a tollazatban az átmenet, például a nyakon a fehérből a zöldeskékbe, a másik oldalon a barnába, sehohsem egyenes, hanem csipkézett. A szárnyon a tíz elsőrendű evező tisztafekete; ezek tövükön fehérek, de csak ott, ahol a felső fehér tollak már fedik. A tizenhárom másodrendű evező látható külső fele zöldeskék fényű, nem látszó részük fekete. A három harmadrendű evező közül kettő barna, mint a begygallér, hegyükön fekete folttal, a harmadik pedig fekete, külső felén mintegy két milliméternyi barna szegéllyel. Farka végének háromcentiméteres sávja fekete, ebből egy centiméternyi darab kilátszik, a többi a fehér tollak alól halványan áttetszik.

A madár felbontása alkalmával szembe ötlött, hogy testéhez viszonyítva aránylag nagy a szíve; ennek súlya 31,3 gramm volt.

Nevében a »bütykös« jelzöt a csőre tövén levő kidu-

A Fehértón elejtett bütykös-ásólúd hasoldala. A szerző felvétele.

A fehértői bütykös-ásólúd kitömve. A szerző felvétele.

dorodástól, a csörtövi bütyöktől kapta, amely valószínűleg csak tavasszal, párzása idején fejlődik ki erősebben. Ezt onnan gondolom, hogy az általam elejtett téli példányon ez a bütyök igen kicsi, rajzokon és egy kitömött példányon viszont jóval fejlettebbnek láttam. Az »ásó« jelzöt pedig különleges fészkelési módjának köszönheti. Ugyanis igen gyakran elhagyott borz- és rókalyukban rak fészket és ott költi ki fiait. *Chernel* leírása szerint még olyan lyukban is költ, amelyben róka lakik, s a róka nem bántja a betolakodót. Ezt azonban még akkor sem tudom elhinni, ha a rókakoma az északi tengerpart szülötte.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

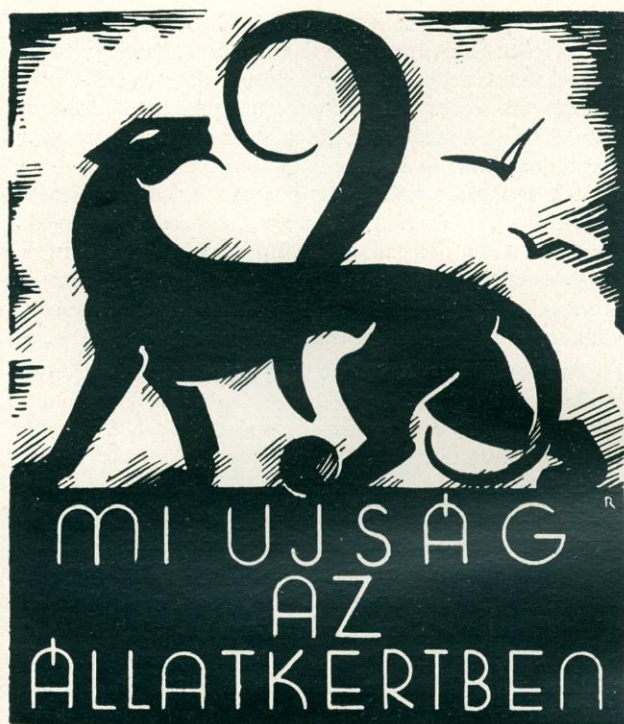
Milyen magasra hatolnak a virágosnövények? A hideg a növény egyik legnagyobb ellensége, azonban akár a sarkok, akár a hegycsúcsok felé közeledve, nem ismerünk olyan területet, ahol — legalább rövid időre — a meleg ideiglenesen felül nem kerekedik s ez a kis meleg már elegendő a növényvilágnak, hogy lábát megvesse. Virágtalan növények, amint azt »A Természet« olvasóinak már elmondottam, még a hó hátán is találhatóak, a virágos növények között is akadnak olyan fajok, amelyek valósággal nyomon követik a hó visszahúzódását és megtelepednek a legmagasabb csúcsokon is. Ebből a szempontból az Alpok havasait kutatták ki a legjobban és tudjuk, hogy 2700 méternyi magasságon felül a magasabbrendű növényvilágot még mindig 260 növényfaj képviseli; legnagyobb részük virágosnövény, csak néhány páfrány. Amint feljebb jutunk, a fajok száma rohamosan csökken, de 3000 méteren felül még 180 faj számlálható s ebből csak négy faj páfrány, a többi virágosnövény. Még feljebb, a 3500 méter magas csúcsokon már csak 50 a virágosnövények száma, végül 4000 méter magasságra már csak kilenc faj hatol fel.

Ennek a kilenc havasi virágosnövénynek érdemes a nevét is megjegyeznünk: jeges-boglárka (*Ranunculus glacialis*), feketéllő-cickóró (*Achillea atrata*), piemonti-ördögkarom (*Phyteuma pedemontanum*), kurtalevelű-tárnics (*Gentiana brachyphylla*), pézsmás-kötörő (*Saxifraga moschata*), mohaszerű-kötörő (*S. bryoides*), kétvirágú-kötörő (*S. biflora*), sárga-kötörő (*S. muscoides*) és havasi-gombafű (*Androsace alpina*). A jégvilágnak ez a kilenc növényhőse azonban csak Európában képviseli a magassági vezérséget, Ázsiában az Alpoknál sokkal magasabb hegyek is vannak és ott a virágosnövények is sokkal magasabbra hatolnak. A Himalájában a félgömbös-kötörő (*Saxifraga hemisphaerica*) és néhány más havasi növény 5000 méter magasra is felhatol, a tibeti-gyopár (*Saussurea tridactyla*) Tibet nyugati felében 5800 méter magasra hatol, Turkesztán keleti részében pedig kerekén 6000 méter magasra. Mindezeket azonban legyőzte a mohaszerű homokihúr (*Arenaria muscifformis*), amelyet a Mount Everesten az egyik csúcsra törő csapat 6200 méter magasságban gyűjtött. Ez a szegfűfélék családjába tartozó igénytelen növényke egyedül képviseli ebben a szörnyű magasságban a virágosnövények nagy világát.

Rapaics R.

Világító baktériumok. A világítás, vagyis tényleges fényfejlesztés nem gyakori, de nem is ismeretlen az élőlények világában. A növények között csak virágtalanok világítanak, sőt hozzátehetjük, hogy csak nemzöld növények, amelyek tehát bizonyos tekintetben állati anyagforgalmú lényeknek mondhatók. Legtöbbet olvashatunk a világító baktériumokról. Számuk nem nagy, körülbelül 25, de ezek közül is a legtöbb a tengerben él. Mégsem kell tengeri hajóra szállnunk, ha a baktériumok világításában akarunk gyönyörködni. Néhány világító baktérium a szárazföldön is igen közönséges és ha értjük a módját, a baktériumok világítását bárhol és bármikor előteremthetjük. Legegyszerűbb módja a következő. A házihasználatra alkalmas húst mártsuk háromszázalékos konyhasóoldatba, azután tegyük közönséges szobahőmérsékleten üvegcsészébe oly módon, hogy a húsdarab alsórésze állandóan a konyhasóoldatban, felsőrésze pedig nedves levegőben legyen. A levegőben mindig jelen van a *Bacterium phosphoreum* spórája s miután az ilyen húson alkalmas talajra akad, azon hamarosan megtelepedik és elszaporodik. Amint ez a világító baktérium a húson elszaporodott, nyomban világítani kezd és néhány nap múlva olyan tömeges lesz, hogy szabadszemmel is észrevevesszük a hús, helyesebben a baktériumok világítását. Ez a fény hideg és nem nagyon élénk, de ha elég nagy baktériumtenyészetet készítünk, érdekes kísérleteket végezhetünk. A virágosnövényeken például a baktériumfény hatására a fény felé való elhajlás jelenségei mutatkoznak, sőt a zöld növények a baktériumfényben még át is hasonlítanak. Fényképezni is lehet baktériumfényben s ha a világító baktériumtenyészetnek megfelelő mennyiségét készítjük el, azt valósággal baktériumlámpáknak tekinthetjük, amelyekkel szobánkat is valamennyire kivilágíthatjuk, miként azt néhány szakember már bemutatta. Sajnos, mindeddig nem sikerült kideríteni, hogyan keletkezik az élőlényekben a fény. Kétségtelen, hogy nem a sejtben levő valamely szervetlen anyagtól, például foszfortól ered. A kutatók azonban mégis valamely anyagra, természetesen szerves vegyületre szeretnének visszavezetni, amelyet ugyan a világító szervezetekben eddig nem sikerült kimutatni, de a tudomány máris elnevezte ezt az elméleti anyagot fotogénnek, vagyis fénykeltőnek.

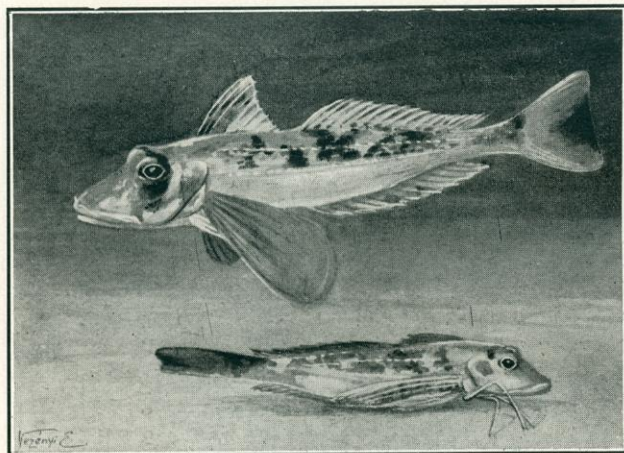
Rapaics R.

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KÖZLEMÉNYEI

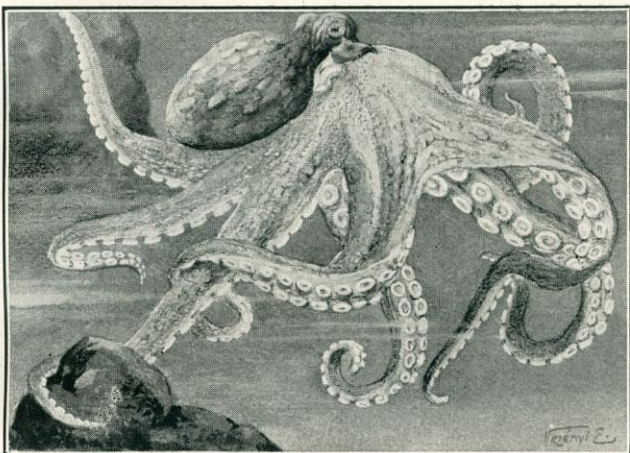
Helyreigazítás. Folyóiratunk júniusi számának ebben a rovatában sajnálatos tévedés folytán képcsere történt és a kísérő szöveggel nem egyező, helytelen kép jelent meg. A Szombath László »A szárnyas-morgóhal (*Trigla corax Bonap.*)« című közleményéhez ugyanezzel az aláírással tévesen megjelent kép nem a szárnyas-morgóhalat, hanem a gyöngyös-papagájhalat (*Labrus festivus*) ábrázolja. A szárnyas-morgóhal képét pótlólag itt mutatjuk be!

Szerk.

Szárnyas-morgóhal (*Trigla corax Bonap.*)
Vezényi Elemér vízfestménye.

A nyolckarú-polip (*Octopus vulgaris Lam.*) a tengeri akváriumok legérdekesebb és legjobban megcsodált lakója. Huzamosabb ideig, sajnos, csak a tengerpart közelében épült akváriumokban látható, mert fogságban

Nyolckarú-polip. Vezényi Elemér vízfestménye.

Szobahárs (*Sparmannia africana*) az Állatkertben. Hölsel felvétele.

nagyon kényes és ezért rövid életű. Az Adriában a polip a meredek sziklapartok hullámveréstől kivájt üregeiben tanyázik. Május 1-én a tengeri-állatszállítmánnyal két polip is érkezett hozzánk és feljegyzésre érdemes, nagy sikernek mondható, hogy ezek még ma is élnek. Ha a polip ép, egészséges és a környezete is megfelelő, a fogsághoz elég hamar hozzászokik. Medencéje sziklájában egy mélyedést választ ki magának és többnyire ott tartózkodik. Időnként körüljár a medencében és nyolc mozgékony karjával minden zugot kikutat, hogy nem rejtőzik-e benne valami jó falat. Zacsóalakú testét néha teleszívja vízzel, majd a beszívott vizet légzőcsövén át nagy erővel kilöki. Így úszkál. Úszás közben karjai hosszan kinyúlnak, egymáshoz simulnak. Helyes egy látogatónk megjegyzése, hogy az úszó polip üstököshöz hasonló. Éjjel különösen mozgékony és medencéjét jól le kell takarnunk, hogy ki ne mászhasson belőle. A nagyobbik polip medencéjét erős deszkából készült tetővel takartuk le. A fedő közepén, a világító lámpa számára kivágtott nyílást, egy harmadfél centiméter vastag üveglappal zártuk el. Az egész fedő súlya körülbelül hetven kiló. Az akvárium esti zárórája után egy alkalommal a polip ezt a nehéz fedelet félretolta és az így támadt alig három centiméternyi résen medencéjéből kimászott. Az esti ellenőrző séta alkalmával megrökönyödve láttuk, hogy a szomszédos medencéből mereszti ránk üvegszerű nagy szemét. Szüntelenül mozgó karjait minden irányban nyújtogatta és a medence berendezését alaposan összeforgatta. Közben a színét hol rozsdabarnára, hol hamuszürkére, majd meg márványozottan tarkára változtatta. Időnként nagyot lélezett és hunyorgatott hozzá, mintha magában örült volna annak, hogy esti kiruccanásával mekkora felfordulást okozott. Bajos dolog az akváriumban a polipot megfogni, mert ha háborgatják, tintaszerű fekete folyadékot lövell ki magából, amittől a medencéjében levő víz megszűnik átlátszó lenni és egyszersmind hasznavehetetlenné válik. A szökevényt nagy óvatossággal mégis visszatettük a helyére és további meglepetések elkerülése céljából a deszkafedőre két súlyos követ tettünk. A polip azt a helyet, ahol medencéjéből kibújt, jól megjegyezte magának. Napokig ott ólálkodott és csak akkor tágitott onnan, amikor belátta, hogy minden erőlködése hiábavaló. Fogságban a polipokat tarisznyarókokkal tápláljuk. Mindkét polipunknak jó étvágya van és ezért remélhetjük, hogy még egy darabig életben maradnak.

Szombath.

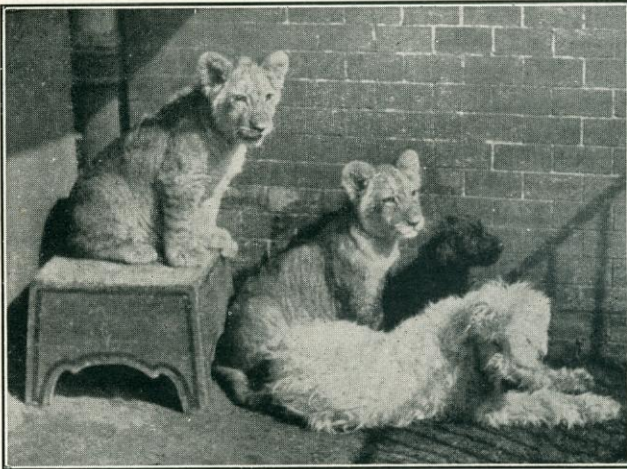

A szobahárs virágzata. Hölsel felvétele.

Virágait ágainak végén, a levelek fölött hajtja, csészelevelei molyhosak. Ernyőszerű, fehér virágzata nagyon tetszetős és igen sokáig, hat-nyolc hétig is tart a virágzása. Mint a legtöbb növény, zárt helyen a virágzást ez is megszenvedti, ezért a korai nyár bekövetkezésével a szabadba, félárnyékos helyre állítjuk. Ha ilyen megfelelő árnyékos helyre tehetjük, a nyár folyamán szépen kifejlődik, de még jobban nő, ha nyárára szabadföldbe ültetjük. Ilyenkor már nem kíván árnyékos helyet, a legerősebb napsütést is jól tűri. A kiültetett példány igen sok oldalhajlítást fejleszt, a többéves növény nagy cserjévé fejlődik. Nyár végén sietnünk kell az edénybe visszaültetni. Szeptember elején beültetjük, hogy az őszi melegebb időben még elég ideje legyen az edényben meggyökeresedni. Ha ezt az időpontot elmulasztjuk, a növény az átültetést nem bírja ki s a nap melegének hiányában elpusztul. Nyár végén, amint beültetjük, újra árnyékos helyre kíván, mert a teljes napsütést csak kiültetett állapotban bírja, a frissen beültetett növény az erős napsütéstől leveleit lehullatná. A hosszú téli hónapokban a zárt levegőjű üvegházban a szobahársat gyapjas tetvek lephetik el, ezek a növényt nagyon visszavethetik fejlődésében. A megtámadás ellen a növényt gyakori permetezéssel kell megvédenünk, amit egyébként is igen kedvel. Mind dugványról, mind magjáról jól szaporítható. Szaporításának módjáról egy következő közleményben fogunk beszámolni.

Király.

Fiatal oroszánok és kölyökkutyák barátsága. Az állatkert látogatóinak újabban igen kedvelt helye a tigrisház környéke. Ennek az állatháznak egyik rekeszében két nyolchónapos nőtény oroszán a legnagyobb egyet-

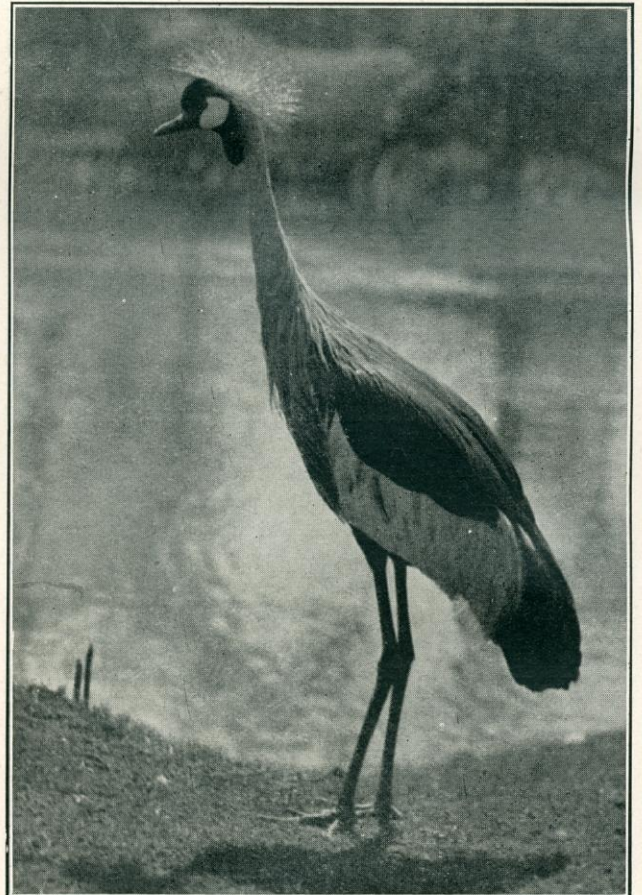
Fiatal oroszánok és kölyökkutyák jóbarátságban. Hölzel felvétele

értésben él két hozzá hasonlókorú, magyarfajtájú kutyával, egy fekete pulival és egy fehér komondorral. Ez, a közönség részéről megnyílvánuló, nagy érdeklődés indokolt is, mert bizony kint, a szabad természetben nem igen látni bármiféle kutyát oroszánokkal jóbarátságban élni. Már pedig a tigrisháznak ezek a lakói ugyancsak jóbarátságban vannak, sőt, amint azt minden látogatónk már észrevehette, a köztük legkisebb, a fekete puli, egyáltalában nem fél az oroszánoktól s ha valami neki nem tetsző dolgot követek el, hangos ugatással nekiktámad és bizony többnyire az oroszánok kénytelenek meghátrálni. Hogy mennyire kedvelik egymást, misem bizonyítja jobban, mint az, hogy amikor néhány órára elkülönítik őket egymástól, a kis oroszán-

kölykök valósággal szomorkodnak a kutyák után és vagy mozdulatlanul fekvé figyelik ketrecük ajtaját, vagy panaszosan nyafogva fel s alá járkálnak. Ez a barátság azonban nem máról holnapra keletkezett, hanem úgyszólván a csecsemőkorból származott, amikor még mind a négy fiatal állat szopós volt, sőt egy anyától szopott, ugyanis a két oroszánkölyköt is kutya nevelte, mert anyjuk nem akarta őket táplálni. Ez a magyarázata annak, hogy a nagyon különböző fajú, sőt a természetes viszonyok között egymással halálosan ellenséges állatok ennyire megbarátkoztak. Ha azonban az összeszoktatást idejekorán kezdik, akkor az mindig sikerül és a barátság nemcsak a kölyökkorban van meg, hanem megmarad később a kifejlődött, sőt a megöregedett állatok között is.

Szabó dr.

A koronásdarú (*Balearica gibbericeps* Reichen) a kelet-afrikai folyók, tavak mentén él, de élelemszerzés céljából a nagy-füvestérségekre is rendszeresen ellátogat. Az állatkertünkben levő példány még a mostani állatkert megnyitása idején, tehát huszonhárom évvel ezelőtt került hozzánk. A vele egyidőben érkezett madaraktól már csak egy afrikai-marabú és egy bukászózas él. A kondorkeselyű után ezek állatkertünk legrégebbi madarai. Mintegy tizenöt évvel ezelőtt — amikor a párja még élt — a koronásdarú fészkelte is nálunk, sőt tojásait ki is költötte, de egy hirtelen bekövetkezett őszi időváltozás alkalmával mind a két fióka, sőt később a szülők egyike is elpusztult. Az özvegy koronásdarú azóta az ugyancsak özvegyen maradt öreg marabúhoz szegődött. Ennek táncol, bókol és kedveskedik, a tollát rendezgeti, mintha a párja volna. A marabú szívesen

Az állatkerti koronásdarú. Hölzel felvétele.

fogadja a kitüntetést. Talán örül is neki, de olyan komoly madár, mint a marabú ezt természetesen nem mutatja. A koronásdarú a marabú fejéről lehámló bőrdarabokat leszedi, amivel a fejét gyakran véresre csipdesi. De, úgylátszik, a marabúnak ez is jól esik, mert nyugodtan túri és legfeljebb csak a szemét húnyja be, amikor a koronásdarú csőre a koponyáján megmekkoppan.

Télen elválasztjuk őket egymástól, mert a marabú is, a koronásdarú is, más helyen telel. De amikor tavasszal a nagytóra bocsátjuk őket, rögtön egymásra találnak. Ez a viszontlátás megható. A koronásdarú szédületesen forogva táncol a marabú körül, ez pedig szokott nyugalmából néhány percre kivetkőzik, fejét előre nyújtja és néhányszor röviden, szaggatottan kepel.

Csodálatos, hogy a koronásdarú csak ritkán keresi közeli rokonainak, a nyugat-afrikai pávadarúknak (*Balearica pavonina* L.) társaságát. Inkább megmarad öreg barátja mellett.

A koronásdarú az állatkerti nagytó környékén a legszebb madarak egyike. A gólyánál jóval nagyobb. Legszembeötlőbb rajta nagy bóbitája csavarodott száklakból. Ez a dísz. Mintha büszke is volna rá, mert a fejét mindig magasan hordja. Méltóságteljesen lépeget és rezgő bóbitája a napsütésben úgy csillog, akárcsak aranyszálakból készült koronát viselne. Szombath.

Borjufókák. Hogy a jegesmedvék szikláin előtt lévő fókamedence népesebbé váljék, az állatkert igazgatósága a már meglevő három oroszlánfóka mellé két borjú-

Borjufókák. Az állatkerti fókátó új lakói. Hölzel felvétele.

fókát hozatott, ezek nemrég Németországból, Cuxhavenből kerültek hozzánk. A borjufóka egyike a legjobban elterjedt és legközönségesebb fókafajoknak, jóval kisebb az állatkertben már régebben élő oroszlánfókáknál. A teljesen kifejlesztett hímekek súlya 50—70 kiló, a nőstényeké kevesebb; színük igen változó, a leggyakoribb azonban a sárgás-szürke alapszín, amelyen apró, kerek, fekete vagy barna foltok vannak. Elterjedtségük, előfordulási helyük az északi Csendes-óceán minden része, de főképpen a partok melléke, csak ritkán találhatók kint, a szabad tengeren. Sokat szeretnek a parton tartózkodni. Olyan helyeken, ahol nem zavarják őket,

nagyobb csoportokba verődve, százával találhatók. Az állatkert két példánya még felénk, mert csak néhány héttel ezelőtt kerültek fogságba. Annak ellenére, hogy az oroszlánfókák sem az összeeresztés alkalmával, sem pedig később nem ellenségeskedtek velük, mégis tőlük elkülönülve élnek, a partnak egész más részén fekszenek ki sütkérezni és a vízben is lehetőleg távol uszkálnak egymástól. A borjufókák mozdulatai jóval csendesebbek, mint az oroszlánfókáké. Szinte észrevétlenül úsznak a víz alatt és meglepetésszerűen bukik fel érdekes fejük a víz színe fölé. Táplálékuk tengeri hal. Természetes elemükben mindenféle halfajt esznek s ezért a halászkodnak igen nagy kárt okoznak. A borjufóka kereskedelmi értéke nem nagy, zsíráját használják és bőréből főképpen iskolatáskákat és egyéb, kisebb táskákat készítenek. Évente 15—20.000 darabot fognak el belőlük. Arra törekszünk, hogy két új borjufókánkat hozzászoktassuk a nekik bizony szokatlan édes vízhez, hogy huzamosabb ideig legyenek állatkertünk lakói. Szabó dr.

Az Állatkert ajándékozoí. 1935 március, április, május és június havában a következő ajándékok érkeztek az állatkertbe: *Osztrólczy Pál dr.-től* egy karvaly; *Buchwein Lajostól* egy karvaly; *néh. özv. Juricska Boldizsárné hagyatékából* egy sárgafejű amazon-papagáj; *özv. Patai Vincénétől* egy kuvik; *Szt. Margitszigeti gyógyfürdő v.-t.-től* nyolc fácán; *Marton Istvántól* egy kerecsen- és egy vándorsólyom; *Bogsch Sándor dr.-től* egy gatyásölyv; *Végh Lajostól, Veres Gyulától, Silló Ferencről* és *Lehoczky Istvántól* egy-egy mocsáriteknős; *Nusztács Józseftől* egy csörgőrece; *Herves Arthurtól* egy házikecske; *id. gróf Esterházy Lászlótól* egy gímszarvasbika; *Löderberger Károlytól* egy vörösróka; *Pozsgás Ferencről* két tengerimalac; *Varga József dr.-től* egy öz; a *Gödöllői kir. Vadászati hivataltól* egy vadmacska; *Jávai Herbertől* egy vörösróka; *Hovel Magdától* egy merino-precovekos; *vitéz Oláh Jánostól* hat római-galamb; *Péchy Ferencről* négy óriás- és négy fodrosgalamb; *Csicsáky Józsefnétől* egy gerle; *Bartha Ferencről* egy légykapó; *Lengyel Jenőnétől* egy rövidcsőrű-galamb; *Bér Miklósnétől* egy süvöltő; *Simó Dénestől* egy kanári; *gróf Festetich Páltól* egy mórteknős; *Huszka Mihálytól* két kacagógerle; *Szabó Józseftől* egy róka; az *Erzsébet tudományegyetem szülészeti klinikájától (Pécs)* egy szarvastehén; *gróf Andrassy Gézától* egy vörösnakú-lúd; *Balázsovich Zoltántól* nyolc páva; *Szurdusz Lászlótól* két pávagalamb; *Holtzer Lórándtól* egy vörösvércse; *Szalay Jánostól* egy erdei-fülesbagoly; *Bálint Józseftől* egy szajkó; *Lantos Sándortól* egy vetésivarjú; *gróf Csáky Armandtól* és *Litassy Gyulától* egy-egy görögteknős; *Klingert Sándortól* egy feketeigerő; *Szalay Ilonától* egy vadgerle; *Desjardins Marietól* egy sündiszó; *Szenes Lászlótól* egy németvizsla; *Surgoth Miksától* négy kerecsensólyom; *Nemák Károly dr.-től* egy lángbagoly; *János Mártától* egy narancstorkú-papagáj és két mocsáriteknős; *Rhorer Lászlótól* egy folyami-angolna; *Ernst Korb dr.-től* két feketevarjú; *lovag Gathiewicz Lajostól* egy erdei- és egy rézsikló; *Derka Clarisse Andreatól* két egerészölyv; *Wachter Károlytól* egy nagy-kárókatona; *Deutsch Jánostól* és *vitéz Szabó Lajostól* egy-egy mocsáriteknős; *Bodnár Bélától* egy zöld-gyík; *Szepessy Jánostól* egy nyaktekeres; *Ráczó Zoltántól* egy süvöltő; *Fényes Bélától* egy erdei-fülesbagoly és *Somogyi Antaltól* egy vándorsólyom.

Az 1935 március, április, május és június hó folyamán beérkezett ajándékokat ezúton is hálásan köszöni

az Állat- és Növénykert igazgatósága

AZ IFJÚSÁGNAK

A KÖRTEFA.

Írta: Iéczfalvi Gyárfás Gizella.

Andriska óvatosan a kerítés mellé lopódzott, s miután meggyőződött arról, hogy senki sem látja, gyorsan levetette cipőjét és várt. Pufók képecskéje a várakozás izgalmától egészen kipirult. Kis idő múlva a túlsó oldalról éles füttyszó hallatszott, mire a fiúcska átdobta cipőjét a kerítésen és maga is átmászott rajta, ki, az országútra. Az úton két cimborája állt, a tiszteletes úr két fia.

— Hát megyünk? — kérdezte a fiúcska kissé tétován.

— Megyünk bizony! Hogyne mennénk! — felelt két pajtása és mindjárt el is indultak.

Forró nyári idő volt, Andriskáék szőlőjében már érett a körte. A fiúk napok óta készültek erre a kirándulásra és titokban, hazulról szökve, a szőlőbeli nagy körtefához igyekeztek.

Messze volt a szőlőhegy, de az út hosszúságát megrovidította a vágyakozás az érett gyümölcs után. A szapora kis mezítlábak nyoma gyorsan maradozott mögöttük az országút puha, meleg porában. Már látszott a folyómenti fűzes, kibontakozott a messzeségből a nagy híd képe is, azon túl pedig feltűnt a gyönyörű szőlőhegy.

A földi paradicsomkert egy darabkája volt ez a csodálatos hely. A hegyoldalon gondosan ápolt tőkék sorakoztak egymás mellé, s lent, az aljban volt a kis gyümölcsös. Volt benne minden, ami az ilyen kertnek díszre lehet, a kora tavasz első szerény virágjától az ősz gazdag gyümölcsterméséig. Nagyon szerethette Isten azt, aki ezt a kertet ápolta, mert fáradozását évről-évre dús terméssel jutalmazta.

De legszebb volt az egész szőlőben a hatalmas körtefa, roskadásig tele illatos gyümölcssel. Ott magaslott a kis borház mellett és föléje boruló koronájával úgy védte, mint a gondos anya gyermekét. Isten terített asztala volt ez a fa! Dús lombjával hívogatóan integetett Andriska felé, gyümölcssel megrakott ágait pedig segítő karok módjára nyújtotta le hozzá, mintha csak azt mondta volna: — kapaszkodj fel kisfiú, a te gyönyörűségedre vagyok itt, minden gyümölcsöm a tied.

A kisfiúnak ennél gyönyörűbb látványban életében még sohasem volt része. Áhíttal állt a kis paradicsomban. Feltekintett a tiszta égre, lenézett a vadvirágos, zöld pázsitra, nézte a mesebeli körtefát, nézte az egész szőlőt, s lelke megtelt valami nagy, mély érzéssel. Az örömmel, a hálának és szeretetnek valami együttes érzése volt az, amely valahonnan a gyermeklélek tisztaságának messzeségéből jött és símogatva, melegen fogta meg a kis szívét.

Ebben a percben Andriska úgy érezte, hogy ő a föld legboldogabb teremtese, s ezt az érzést, amely a szívében van, sohasem fogja elfelejteni. S ajkán, mint kristályforrás víze buggyant ki az öröm, a hála és szeretet és szállt, szállt vékony gyermekhangon szerte szét a szőlőben, fel, egészen a magasságos égig: »Tebenned bízunk eleitől fogva...«

*

— Méltóságos úr, eladó a szőlőm! — kínálgatta egykori szerzeményét az öreg gazdálkodó és csaknem kétrét görnyedt az alázattól, amint ott állt, szemben az

előkelő, gazdag úrral. Aztán panaszos hangon folytatta: — kegyeskedjék megvenni, nagyon rászorulok a pénzre, s ez a szőlő valamikor ügyis családi vagyonuk volt.

— Jól van, majd megnézem, — felelt fáradt hangon a nagy úr és keze intésével megértette az öreg emberrel, hogy ne zavarja tovább.

A méltóságos úr magára maradt és hosszasan elgondolkozott. Lelke megtelt az emlékezés tarka virágaival. Visszaidézte gyermekkorát és látta magát, mint kisfiút, aki nyári melegben, poros országúton siet a szőlőhegy felé, ahol érik a körte. Soha olyan finomnak nem érezte lába alatt a drága szőnyeget, mint amilyen finom, puha volt annak az útnak a pora, amelyen gyermeklábbal hagyott nyomot. S bár dűsan terített asztalára távoli idegen földrészek minden különleges gyümölcse került, olyan édes nem akadt közöttük, mint amilyen az a körte volt, amelyet a szőlőbeli nagy körtefáról gyermekkézzel szedett. Leküzdhetetlen vágy fogta el visszatérni oda — akár csak egy pillanatra — ahonnan élete legkedvesebb emlékei származtak, gyermekkorához. Az élet kiváltságosan jó volt hozzá, két kézzel szórta elébe minden ajándékát, megadta neki mindazt, amire vágyott, van címe, rangja, vagyona. Csak egyet tagadott meg tőle... s arca elkomorult, amint az elmúlt évek kódén át visszagondolt valakire, aki egykor az egész világot jelentette neki. De másképp képzelte el akkor életét!

— Visszavásárolom a szőlőt, visszavásárolok egy darabot elmúlt életemből, — szölt magában, s amint megint egykori szőlőjükre gondolt, lelkén a megnyugvás meleg érzése ömlött el, s szájában szinte érezte a nagy körtefa gyümölcsének mézes, zamatos ízét.

Azon az úton, amelyiken valamikor egy lihegő kis fiú meztelen lábacskával szaladt a szőlő felé, pompás lovak kényelmes hintóban röptették az előkelő urat.

Már látszott a folyómenti fűzes, kibontakozott a messzeségből a nagy híd képe, s azon túl a gyönyörű szőlőhegy. Mindjárt ott lesz a szőlőben a körtefa alatt. Sápadt arca kipirult a várakozás izgalmától, mint régen, gyermekkorában. A szőlők alá érve, szeme idegesen keresi a régen látott, de jól ismert képet. Itt kell lennie! Ez volt az övék, biztosan emlékszik erre a jobboldali szomszédos kertre. De mégsem lehet ez, hiszen nincsen rajta semmi gyümölcsfa! Pedig határozottan tudja, hogy itt, a sövény mellett ment fel mindig a nagy körtefához. Hová lett hát a körtefa, háová lett az egész szép gyümölcsös? Eltűnt! Megsemmisült!

A mult után sóvárgó lelkén egy rémült és fájdalmas érzés suhant át; hirtelen megértett mindent. Haszonleső emberek kalmárkezekkel kiirtották a gyümölcsöst. Kivágták a kedves öreg körtefát, hogy ne vessen árnyékot a szőlőtőkékre s ezeket így rákényszerítsék a dúsabb termésre. Ha bővebb a termés, nagyobb a jövedelem!

— Pénz, pénz, átkozott pénz! — mormogott magában és megutálta ebben a pillanatban a pénzt, amelyből pedig neki olyan sokat adott a sors, de amely mégsem volt elég arra, hogy visszaszerezhesen vele csak egy parányit is az elmúlt évek örömeiből.

S amint ott állt, szomorúan, a szőlő lábánál, az út szélén, szinte hallotta a fejszecsapásokat, amelyek alatt meginog a körtefa és recsegve zuhan a földre, maga alá temetve boldog gyermekkorának legkedvesebb emlékeit. Életében még sohasem volt olyan boldogtalan és lassan egy könnycseppet törült ki a szeméből.

APRÓ HIRDETÉSEK

Az apróhirdetés minden szava 20 f.; előfizetőknek 10 f.
A legkisebb hirdetés egyszeri megjelenése 2 pengő;
előfizetőknek 1 pengő.

Előfizetési vagy hirdetési díj Állatkert Budapest, VI.,
küldendő.

Természettudományi Közlöny. Szerkeszti: *Ilosvay Lajos*
közreműködésével *Gombocz Endre és Szabó-Patay*
József. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest,
VIII., Eszterházy-u. 16.

»Magyar Foxterrier-Tenyésztők Egyesülete« Budapest,
Állatorvosi főiskola poliklinikája, VII., Rottenbiller-
utca 23—25. Telefon: 30-8-30

Magyar Tacskó-Tenyésztők Egyesülete Budapest, VII. ker.,
István-út 2. Állatorvosi főiskola poliklinikája.
Telefon: 30-8-30. Hivatalos órák hétfőn és csütör-
tökön 17—18 órák között.

Magyar Kutyafajták Törzskönyve Budapest, VII., ker.,
István-út 2. Állatorvosi főiskola poliklinikája. Telefon:
30-8-30. Hivatalos órák törzskönyvezés végett hétfőn
és csütörtökön 17—18 órák között.

A Természet könyvtárában megjelent: **A mindenes vizsla
nevelése és tanítása.** Írta: ifj. Hölle Márton. Minden
vadász legjobb tanácsadója a vizsla vezetésében.
Kapható: Dr. Vajna György és Társa könyvkeres-
kedésében, Budapest, IV., Váci-utca 28. Bolti ára
fűzve 1-80 P.

Magyar Dobermannosok titkári hivatala Budapest,
VIII., Baross-utca 77. Telefon: 41-3-78

**Magyarországi Telivér Kutyatenyésztő Egyesületek Szö-
vetsége** Budapest, VII., István-út 2. Telefon: 30-8-30

Pákozdy László — Kubaeska Béla: *A magyar baromfi és
tojás termelésének és értékesítésének válsága és kivezető
utai* című értékes és hasznos szakkönyve megrendel-
hető a *Magyar Parlagi Baromfiakat Nemesítő Ország-
gos Szindikátusánál, Budapest 72. Postafiók 22.* címen.
Ára 1-80 P., az összeg levélbélyegben is beküldhető
és »A Természet« előfizetői bérmentve kapják.

**Tudósok, írók, orvosok szakközleményeit kiváló hozzá-
értéssel fordítja németre Br. Feilitsch Egon műfordító,**
Pestszenterzsébet, Sebestyén-utca 15.

A kiadásért felelős: NADLER HERBERT.

Házinyúl- és galambtenyésztők figyelmébe

**Az állatkert igazgatósága
etetés céljára állandóan
vásárol házinyulat és
galambot.**

**Árajánlatok benyújthatók
az Állatkert
igazgatóságánál.**

A természet kedvelői
nem bánják meg, ha
megnézik
a székesfővárosi kertészetnek
egyik remekét,
a NÉPLIGETET és
abban
me gl á t o g a t j á k

SZÜTS JÓZSEF
fővárosi
nagyvendéglőjét

Mindennap élő halból frissen
főzött halaszlé!

**ARANYHALAK, EXOTIKUS DÍSZHALAK,
AQUARIUMOK, HALELEDELEK ÉS VIZINÖVÉNYEK**
LEGOLCSÓBB ÁRBAN

KIRCHKNOPF ISTVÁN

Budapest, IX., Calvinster 8. (Református templom mellett.)
Árjegyzéket küldök!

A FOX TERRIER

Foxterriertenyésztők és tulajdonosok egyetlen
szaklapja.
Megjelenik gazdag tartalommal havonta.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Magyar Foxterriertenyésztők Egyesülete
Budapest, VII. kerület, István-út 2. sz.

ZIMMER FERENC HALKERESKEDELMI R.T.

BUDAPEST, KÖZP. VÁSÁRCSARNOK. Tel.: 85-4-48
FIÓKÜZLETEK: V., Gróf Tisza István-utca 10.
Tel.: 81-6-79, VII., Rákóczi-út 90.

IRODA: VIII., Horánszky-u. 19. Telefon: 33-5-39

Budapest Székesfővárosi Állat- és Növénykert

A Budapesti Szimfónikus Zenekar

minden hétfőn, szerdán, pénteken és szombaton este 8-tól 11-ig
az Állatkertben hangversenyez.

A megnagyobbított és átalakított szabad nézőtéren
előadásra kerülnek teljes operák, operettek, szimfóniák és balették.
Az előadások során külföldi és hazai elsőrangú művészek szerepelnek.

A belépődíj este 6 óra után 50 fillértől 1 pengő 50 fillérig.

Számozott zenekari ülőhelyek.

A nagyvendéglő és kávéház bérelője: Gundel Károly.

FILLÉRES VASÁRNAPOK AZ ÁLLATKERTBEN!

Minden hónap első
vasárnapján

felnőttek 40 fillér

10 éven aluli

gyermekek 20 fillér

beléptidíjat fizetnek a
székesfővárosi
állat- és növénykertben

Aki tanulni, gyönyörködni és szórakozni akar, ezen a napon okvetlenül látogassa meg az állatkertet.

Nappal: az összes állatok a szabad kifutókban láthatók.

Akvárium (tengeri és édesvízi állatokkal), kígyóház, pálmaház, lovaglás, kocsizás, vendéglő, tejszernak.